

M. TULLII CICERONIS
 ACADEMICARUM
 QUAESTIONUM
 LIBER II.

*seu potius, ut eum numerat Nonius,
 quartus, qui inscribitur*

LUCULLUS.

MAGNUM ingenium L. Luculli, mag- I
 numque optimarum artium studium, tum I
 omnis liberalis & digna homine nobili ab eo
 percepta doctrina, quibus temporibus flore-
 re in foro maxime potuit, caruit omnino re-
 bus urbanis. Ut enim admodum adolescens
 cum fratre, pari pietate & industria prædi-
 to, paternas inimicitias magna cum gloria
 est persecutus; in Asiam quæstor profectus,
 ibi permultos annos admirabili quadam lau-
 de provinciæ præfuit: deinde absens factus
 ædilis, continuo prætor: (licebat enim cele-
 rius legis præmio) post in Africam: inde ad
 consulatum; quem ita gessit, ut diligentiam

Opp. Phil. T. I.

C

admirarentur omnes, ingenium agnoscerent: post ad Mithridaticum bellum missus a senatu, non modo opinionem vicit omnium, quæ de virtute ejus erat, sed etiam gloriam superiorum. idque eo fuit mirabilius, quod ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam in forensi opera, quæsturæ diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Asiæ pace consumserat. Sed incredibilis quædam ingenii magnitudo non desideravit indocilem usus disciplinam. Itaque cum totum iter & navigationem consumsisset partim in percontando a peritis, partim in rebus gestis legendis; in Asiam factus imperator venit, cum esset Roma profectus rei militaris rudis. Habuit enim divinam quandam memoriam rerum; verborum majorem Hortensius. Sed, quo plus in negotiis gerendis res, quam verba profunt, hoc erat memoria illa præstantior; quam fuisse in Themistocle, quem facile Græciæ principem ponimus, singularem ferunt. qui quidem etiam pollicenti cuidam se artem ei memoriæ, quæ tum primum proferebatur, traditurum, respondisse dicitur, *oblivisci se malle discere*; credo, quod hærebant in memoria quæcunque audierat vel vi-

derat. Tali ingenio præditus Lucullus ad-
 junxerat etiam illam, quam Themistocles
 spreverat, disciplinam. Itaque, ut litteris
 consignamus, quæ monumentis mandare vo-
 lumus; sic ille in animo res insculptas ha-
 bebat. Tanta ergo imperator in omni ge-
 nere belli fuit, præliis, oppugnationibus,
 navalibus pugnis, totiusque belli instrumen-
 to & apparatu, ut ille rex, post Alexandrum
 maximus, hunc a se majorem ducem cogni-
 tum, quam quemquam eorum, quos legisset,
 fateretur. In eodem tanta prudentia fuit in
 constituendis, temperandisque civitatibus,
 tanta æquitas, ut hodie stet Asia Luculli in-
 stitutis servandis, & quasi vestigiis perfe-
 quendis. Sed, etsi magna cum utilitate rei-
 publicæ, tamen diutius, quam vellem, tan-
 ta vis virtutis atque ingenii peregrinata ab-
 fuit ab oculis & fori, & curiæ. Quin etiam,
 cum victor a Mithridatico bello revertisset,
 inimicorum calumnia triennio tardius, quam
 debuerat, triumphavit. Nos enim consules
 introduximus pæne in urbem currum clarissi-
 mi viri; cujus mihi consilium & auctoritas
 quid tum in maximis rebus profuisset, di-
 cerem, nisi de me ipso dicendum esset; quod
 hoc tempore non est necesse. Itaque priva-

bo illum potius debito testimonio, quam id
 2 cum mea laude communicem. Sed, quæ
 4 populari gloria decorari in Lucullo debue-
 runt, ea fere sunt & Græcis litteris celebra-
 ta & Latinis. Nos autem illa externa, cum
 multis; hæc interiora, cum paucis ex ipso
 sæpe cognovimus. majore enim studio Lucul-
 lus cum omni litterarum generi, tum philo-
 sophiæ deditus fuit, quam, qui illum igno-
 rabant, arbitrabantur. Nec vero ineunte æta-
 te solum, sed & pro quæstore aliquot annos,
 & in ipso bello; in quo ita magna rei mili-
 taris esse occupatio solet, ut non multum im-
 peratori sub ipsis pellibus otii relinquatur.
 Cum autem e philosophis, ingenio scientia-
 que putaretur Antiochus, Philonis auditor,
 excellere, eum secum & quæstor habuit, &
 post aliquot annos, imperator. Cumque ef-
 set ea memoria, quam ante dixi, ea sæpe
 audiendo facile cognovit, quæ vel semel au-
 dita meminisse potuisset. Delectabatur au-
 tem mirifice lectione librorum, de quibus
 audiebat.

5 Ac vereor interdum, ne talium persona-
 rum, cum amplificare velim, minuam etiam
 gloriam. Sunt enim multi, qui omnino Græ-
 cas non ament litteras; plures, qui philoso-

phiam: reliqui, etiam si hæc non improbet, tamen earum rerum disputationem principibus civitatis non ita decoram putant. Ego autem cum Græcas litteras M. Catonem in senectute didicisse acceperim; Publii autem Africani, historiæ loquantur, in legatione illa nobili, quam ante censuram obiit, Panætium unum omnino comitem fuisse; nec litterarum Græcarum, nec Philosophiæ jam ullum auctorem requiro. Restat, ut iis respondeam, qui sermonibus ejusmodi nolint personas tam graves illigari. Quasi vero clarorum virorum aut tacitos congressus esse oporteat, aut ludicos sermones, aut rerum colloquia leviorum. Etenim si quodam in libro vere est a nobis philosophia laudata, profecto ejus tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est; nec quidquam aliud videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gradu collocavit, nisi ne quid privatis studiis de opera publica detrahamus. Quod si, cum fungi munere debeamus, non modo operam nostram nunquam a populari coetu removemus, sed ne litteram quidem ullam facimus, nisi forensam; quis reprehendet nostrum otium, qui in eo non modo nosmetipsos hebescere & languere nolumus;

sed etiam ut plurimis profimus, enitimur? Gloriam vero non modo non minui, sed etiam augeri arbitramur eorum, quorum ad populares illustresque laudes, has etiam minus notas, minusque pervulgatas adjungimus.

7 Sunt etiam, qui negent, in iis, qui in nostris libris disputent, fuisse earum rerum, de quibus disputatur, scientiam. Qui mihi videntur non solum vivis, sed etiam mortuis

3 invidere. Restat unum genus reprehensorum, quibus Academiae ratio non probatur. quod gravius ferremus. si quisquam ullam disciplinam philosophiae probaret, praeter eam, quam ipse sequeretur. Nos autem, quoniam contra omnes dicere, qui scire sibi videntur, solemus; non possumus, quin alii a nobis dissentiant, recusare. Quamquam nostra quidem causa facilius est, qui verum invenire sine ulla contentione volumus; idque summa cura studioque conquirimus. Etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eaque est & in ipsis rebus obscuritas, & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine causa & doctissimi invenire se posse, quod cuperent, diffisi sint; tamen nec illi defecerunt, neque nos studium exquirendi defatigati relinquimus, neque nostrae disputatio-

nes quidquam aliud agunt, nisi ut in utramque partem dicendo, eliciant, & tanquam exprimant aliquid, quod aut verum sit, aut ad id quam proxime accedat. Neque inter nos, & eos, qui se scire arbitrantur, quidquam interest, nisi quod illi non dubitant, quin ea vera sint, quæ defendunt; nos probabilia multa habemus, quæ sequi facile, affirmare vix possumus. Hoc autem liberiores & solutiores sumus, quod integra nobis est judicandi potestas; nec, ut omnia, quæ præscripta & quasi imperata sint, defendamus, necessitate ulla cogimur. Nam ceteri primum ante tenentur adstricti, quam, quid esset optimum, judicare potuerunt: deinde infirmissimo tempore ætatis aut obsecuti amico cuidam, aut una alicujus, quem primum audierunt, oratione capti, de rebus incognitis judicant, &, ad quamcunque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, tanquam ad saxum, adhærescunt. Nam, quod dicunt omnia se credere ei, quem judicent fuisse sapientem; probarem, si id ipsum rudes & indocti judicare potuissent: (statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis:) sed, ut potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sen-

tentiis, judicaverunt; aut re semel audita ad unius se auctoritatem contulerunt. Sed nescio quo modo plerique errare malunt, eamque sententiam, quam adamaverunt, pugnantissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere.

Quibus de rebus & alias sæpe nobis multa quæsitæ & disputata sunt, & quondam in Hortensii villa, quæ est ad Baulos, cum eo Catulus, & Lucullus, nosque ipsi postridie venissemus, quam apud Catulum fuissemus. quo quidem etiam maturius venimus, quod erat constitutum, si ventus esset, Lucullo in Neapolitanum, mihi in Pompejanum navigare. Cum igitur pauca in xyfio locuti essemus, tum eodem in spatio consedimus. Hic **4** Catulus, Etsi heri, inquit, id, quod quæ-
10 rebatur, pæne explicatum est, ut tota fere quæstio tractata videatur; tamen expecto ea, quæ te pollicitus es, Luculle, ab Antiocho audita, dicturum. Equidem, inquit Hortensius, feci plus, quam vellem. Totam enim rem Lucullo integram servatam oportuit. et tamen fortasse servata est. A me enim ea, quæ in promptu erant, dicta sunt: a Lucullo autem reconditiora desidero. Tum ille, Non sane, inquit, Hortensi; contur-

bat me expectatio tua; etsi nihil est iis, qui placere volunt, tam adversarium: sed quia non laboro, quam valde ea, quæ dico, probaturus sim, eo minus conturbor. Dicam enim, nec mea, nec ea, in quibus, si vera non fuerint, non vinci me malim, quam vincere. Sed mehercule, ut quidem nunc se causa habet, etsi hesternò sermone labefacta est, mihi tamen videtur esse verissima. Agam igitur, sicut Antiochus agebat. nota enim mihi res est. Nam & vacuo animo illum audiebam, & magno studio, eadem de re etiam sæpius; ut etiam majorem expectationem mei faciam, quam modo fecit Hortensius. Cum ita esset exorsus, ad audiendum animos ereximus. At ille, Cum Alexandriae pro quæ-
store, inquit, essem, fuit Antiochus mecum; & erat jam antea Alexandriae familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius, qui & Clitomachum multos annos, & Philonem audierat, homo sane in ista philosophia, quæ nunc prope dimissa revocatur, probatus, & nobilis: cum quo & Antiochum sæpe disputantem audiebam; sed utrumque leniter. Et quidem isti libri duo Philonis, de quibus heri dictum a Catulo est, tum erant allati Alexandriae, tumque primum in Antiochi manus venerant:

& homo natura lenissimus (nihil enim poterat fieri illo mitius) stomachari tamen coepit. Mirabar. neque enim unquam antea videram. At ille Heracliti memoriam implorans, quære ex eo, viderentur illa Philonis? aut ea num vel e Philone, vel ex ullo Academico audivisset aliquando? negabat. Philonis tamen scriptum agnoscebat; nec id quidem dubitari poterat. Nam aderant mei familiares, docti homines, P. & C. Selli, & Tetrilius Rogus; qui se illa audisse Romæ de Philone, & ab eo ipso duos illos libros dicere descripsisse. Tum & illa dixit Antiochus, quæ heri Catulus commemoravit a patre suo dicta Philoni, & alia plura; nec se tenuit, quin contra suum doctorem librum etiam ederet, qui *Sofus* inscribitur. Tum igitur & cum Heraclitum studiose audirem contra Antiochum differentem, & item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operam diligentius, ut causam ex eo totam cognoscerem. Itaque complures dies, adhibito Heraclito, doctisque compluribus, & in his Antiochi fratre Aristo, & præterea Aristone, & Dione, quibus ille secundum fratrem plurimum tribuebat, multum temporis in ista una disputatione consumimus.

Sed ea pars, quæ contra Philonem erat, prætermittenda est. Minus enim acer est adversarius is, qui ista, quæ sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere. et si enim mentitur, tamen est adversarius lenior. Ad Arcesilam, Carneademque veniamus. 13

Quæ cum dixisset, sic rursus exorsus est: 5
Primum mihi videmini (me autem nomine appellabat) cum veteres philosophos nominatis, facere idem, quod seditiosi cives solent, cum aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse populares, ut eorum ipsi similes esse videantur. Repetunt a P. Valerio, qui, exactis regibus, primo anno consul fuit: commemorant reliquos, qui leges populares de provocationibus tulerint, cum consules essent: tum ad hos notiores, C. Flaminium, (qui legem agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum tribunus plebis tulerit, invito senatu, & postea bis consul factus sit) L. Cassium, Q. Pompejum: illi quidem etiam P. Africanum referre in eundem numerum solent. Duos vero sapientissimos & clarissimos fratres, P. Crassum, & P. Scævolum, ajunt Ti. Graccho auctores legum fuisse; alterum quidem, ut videmus, palam; alterum, ut

suspicamur, obscurius. Addunt etiam C.
 Marium. et de hoc quidem nihil mentiun-
 tur. Horum nominibus tot virorum atque
 tantorum expositis, eorum se institutum se-
 14 qui dicunt. Similiter vos cum perturbare,
 ut illi rempublicam, sic vos philosophiam be-
 ne jam constitutam velitis, Empedoclem,
 Anaxagoram, Democritum, Parmenidem,
 Xenophanem, Platonem etiam, & Socra-
 tem profertis. Sed neque Saturninus (ut no-
 strum inimicum potissimum nomen) simi-
 le quidquam habuit veterum illorum, nec
 Arcefilæ calumnia conferenda est cum De-
 mocriti verecundia. Et tamen isti philosophi
 raro admodum, cum hærent aliquo loco,
 exclamant, quasi mente incitati; Empedo-
 cles quidem, ut interdum mihi furere videat-
 tur; abstrusa esse omnia, nihil nos sentire,
 nihil cernere, nihil omnino, quale fit, pos-
 se reperire. Majorem autem partem mihi
 quidem omnes isti videntur nimis etiam quæ-
 dam affirmare, plusque profiteri se scire,
 15 quam sciant. Quod si illi tum in novis re-
 bus, quasi modo nascentes, hæsitaverunt,
 nihilne tot seculis, summis ingeniis, maxi-
 mis studiis, explicatum putamus? nonne,
 cum jam philosophorum disciplinæ gravissi-

mæ constitissent, tum, ut exortus est in optima republica Ti. Gracchus, qui otium perturbaret, sic Arcefilas, qui constitutam philosophiam everteret, & in eorum auctoritate delitesceret, qui negassent quidquam sciri, aut percipi posse (quorum e numero tollendus est & Plato, & Socrates; alter, quia reliquit perfectissimam disciplinam, Peripateticos & Academicos, nominibus differentes, re congruentes; a quibus Stoici ipsi verbis magis, quam sententiis dissenserunt. Socrates autem de se ipse detrahens in disputatione, plus tribuebat iis, quos volebat refellere. Ita cum aliud diceret atque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Græci *εἰρω-νείων* vocant; quam ait etiam in Africano fuisse Fannius; idque propterea vitiosum in ullo non putandum, quod idem fuerit in Socrate. Sed fuerint illa veteribus, si vultis, 6 incognita. Nihilne est igitur actum, quod 16 investigata sunt postea? nam Arcefilas Zenoni, ut putatur, obtrectans, nihil novi reperti, sed emendanti superiores, immutatione verborum, dum hujus definitiones labefactare vult, conatus est clarissimis rebus tenebras obducere. Cujus primo non admodum probata ratio, quamquam floruit cum

acumine ingenii, tum admirabili quodam lepore dicendi, proxime a Lacyde solo retenta est; post autem confecta a Carneade, qui est quartus ab Arcesila. Audivitenim Egesinum, qui Evandrum audierat, Lacydis discipulum, cum Arcesilæ Lacydes fuisset. Sed ipse Carneades diu tenuit. nam nonaginta vixit annos; & qui illum audierant, admodum floruerunt: e quibus industriæ plurimum in Clitomacho fuit: declarat multitudine librorum: ingenii non minus in Aeschine, in Charmada eloquentiæ, in Melanthio Rhodio suavitatis. Bene autem nosse Carneadem Stratoniceus Metrodorus putabatur. Jam Clitomacho Philo vester operam multos annos dedit. Philone autem vivo patrocinium

17 Academiæ non defuit. Sed, quod nos facere nunc ingredimur, ut contra Academicos differamus; id quidam e philosophis, & ii quidem non mediocres, faciendum omnino non putabant: nec verum esse, ullam rationem disputare, cum iis, qui nihil probarent; Antipatrumque Stoicum, qui multus in eo fuisset, reprehendebant: nec definiri ajebant necesse esse, quid esset cognitio, aut perceptio, aut, si verbum e verbo volumus, comprehensio, quam *κατάληψιν* illi vocant; eos-

que, qui persuadere vellent, esse aliquid, quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebant, propterea quod nihil esset clarius *ἐναργεία*, ut Græci: (perspicuitatem, aut evidentiam nos, si placet, nominemus: fabricemurque, si opus erit, verba; ne hic sibi (me appellabat jocans) hoc licere putet soli.) sed tamen orationem nullam putabant illustriorem ipsa evidentia reperiri posse, nec ea, quæ tam clara essent, definienda censebant. Alii autem negabant se pro hac evidentia quidquam priores fuisse dicturos; sed ad ea, quæ contra dicerentur, dici oportere putabant, ne qui fallerentur. Plerique tamen & definitiones ipsarum etiam evidentium rerum non improbant; & rem idoneam, de qua quærat, & homines dignos, quibuscum differatur, putant. Philo¹⁸ autem, dum nova quædam commovet, quod ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur, ut est reprehensus a patre Catulo, &, ut docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cum enim ita negaret quidquam esse, quod comprehendi posset (id enim volumus esse *καταληπτόν*) si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (jam

enim hoc pro *Φαντασία* verbum satis hesternō sermone trivimus) visum igitur impressum effectumque ex eo, unde esset, quale esse non posset, ex eo, unde non esset; id nos a Zenone definitum rectissime dicimus. Qui enim potest quidquam comprehendī, ut plane confidas, id perceptum cognitumque esse, quod est tale, quale vel falsum esse possit? hoc cum infirmat tollitque Philo, iudicium tollit incogniti & cogniti; ex quo efficitur, nihil posse comprehendī. Ita imprudens eo, quo minime vult, revolvitur. Quare omnis oratio contra Academiam suscipitur a nobis, ut retineamus eam definitionem, quam Philo voluit evertere. Quam nisi obtinemus, percipi nihil posse concedimus.

7
19 Ordiamur igitur a sensibus; quorum ita clara iudicia & certa sunt, ut, si optio naturæ nostræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat, contentane sit suis integris incorruptisque sensibus, an postulet melius aliquid; non videam, quid quærat amplius. Neque vero hoc loco exspectandum est, dum de remo inflexo, aut de collo columbæ respondeam. Non enim is sum, qui, quidquid videtur, tale dicam esse, quale videatur. Epicurus hoc viderit, & multa alia. meo au-

tem

tem iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si & sani sunt, & valentes, & omnia removentur, quæ obstant & impediunt. itaque & lumen mutari sæpe volumus, & intervalla aut contrahimus, aut diducimus; multaque facimus usque eo, dum adspectus ipse fidem faciat sui iudicii. quod idem fit in vocibus, in odore, in sapore; ut nemo sit nostrum, qui in sensibus sui cujusque generis iudicium requirat acrius. Adhibita vero²⁰ exercitatione & arte, ut oculi pictura teneantur, & aures cantibus, quis est, quin cernat, quanta vis sit in sensibus? Quam multa vident pictores in umbris, & in eminentia, quæ nos non videmus? quam multa, quæ nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati? qui primo inflatu tibicinis Antiopam esse ajunt, aut Antromacham, cum id nos ne suspicemur quidem. Nihil necesse est de gustatu & odoratu loqui; in quibus intelligentia, etsi vitiosa, est quædam tamen. Quid de tactu, & eo quidem, quem philosophi interiorem vocant, aut doloris, aut voluptatis? in quo Cyrenaici solo putant veri esse iudicium, quia sentiatur. Potestne²¹ igitur quisquam dicere, inter eum, qui doleat, & inter eum, qui in voluptate sit, ni-

hil interesse? aut, ita qui sentiat, non aper-
 tissime insaniat? atqui qualia sunt hæc, quæ
 sensibus percipi dicimus; talia sequuntur ea,
 quæ non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed
 quodam modo sensibus; ut hæc: Illud est
 album, hoc dulce; canorum illud, hoc be-
 ne olens, hoc asperum. Animo jam hæc te-
 nemus comprehensa, non sensibus. Ille de-
 inceps equus est, ille canis. cetera series
 deinde sequitur, majora nectens, ut hæc,
 quæ quasi expletam rerum comprehensionem
 amplectuntur: Si homo est, animal est mor-
 tale, rationis particeps. quo e genere no-
 bis notitiæ rerum imprimuntur; sine quibus
 nec intelligi quidquam, nec quæri, aut dis-
 22 putari potest. Quod si essent falsæ notitiæ
 (*ἔννοιας* enim notitias appellare tu videbare)
 si igitur essent hæc falsæ, aut ejusmodi visis
 impressæ, qualia visa a falsis discerni non
 possent; quo tandem his modo uteremur?
 quo modo autem, quid cuique rei consenta-
 neum esset, quid repugnaret, videremus?
 Memoriam quidem certe, quæ non modo phi-
 losophiam, sed omnis vitæ usum, omnesque
 artes una maxime continet, nihil omnino
 loci relinquitur. Quæ potest enim esse me-
 moria falsorum? aut quid quisquam memi-

nit, quod non animo comprehendit, & tenet? Ars vero quæ potest esse, nisi quæ non ex una, aut duabus, sed ex multis animi perceptionibus constat? quas si subtraxeris, qui distingues artificem ab inscio? non enim fortuito hunc artificem dicemus esse, illum negabimus: sed cum alterum percepta & comprehensa tenere videmus, alterum non item. cumque artium aliud ejusmodi genus sit, ut tantummodo animo rem cernat; aliud, ut molliatur aliquid & faciat: quomodo aut geometres cernere ea potest, quæ aut nulla sunt, aut internosci a falsis non possunt; aut is, qui fidibus utitur, explere numeros, & conficere versus? quod idem in similibus quoque artibus continget: quarum omne opus est in faciendo atque agendo. Quid enim est, quod arte effici possit, nisi is, qui artem tractabit, multa perceperit? Maxime vero virtutum cognitio confirmat, percipi & ²³comprehendi multa posse. In quibus solis inesse etiam scientiam dicimus; quam nos non comprehensionem modo rerum, sed eam stabilem quoque atque immutabilem esse censemus: itemque sapientiam, artem vivendi, quæ ipsa ex sese habeat constantiam. ea autem constantia si nihil habeat percepti & cogniti,

quæro, unde nata sit, & quomodo? Quæ-
 ro etiam, ille vir bonus, qui statuit omnem
 cruciatum perferre, intolerabili dolore lace-
 rari potius, quam aut officium prodat, aut
 fidem, cur has sibi tam graves leges impo-
 fuerit, cum, quamobrem ita oporteret, ni-
 hil haberet comprehensi, percepti, cogniti,
 constituti? Nullo igitur modo fieri potest, ut
 quisquam tanti æstimet æquitatem, & fidem,
 ut ejus conservandæ causa nullum supplicium
 recuset, nisi iis rebus assensus sit, quæ falsæ
 24 esse non possunt. Ipsa vero sapientia, si se
 ignorabit, sapientia sit, necne; quo modo
 primum obtinebit nomen sapientiæ? deinde
 quo modo suscipere aliquam rem, aut age-
 re fidenter audebit, cum certi nihil erit, quod
 sequatur? cum vero dubitabit, quid extre-
 mum, & ultimum bonorum, ignorans, quo
 omnia referantur, qui poterit esse sapientia?
 Atque etiam illud perspicuum est, constitui
 necesse esse initium, quod sapientia, cum
 quid agere incipiat, sequatur: idque initium
 esse naturæ accommodatum. Nam aliter ap-
 petitio, (eam enim esse volumus *ὄρμην*) qua
 ad agendum impellimur, & id appetimus,
 25 quod est visum, moveri non potest. Illud
 autem, quod movet, prius oportet videri,

eique credi: quod fieri non potest, si id, quod visum erit, discerni non poterit a falso. Quo modo autem moveri animus ad appetendum potest, si id, quod videtur, non percipitur, accommodatumne naturæ sit, an alienum? itemque, si, quid officii sui sit, non occurrat animo, nihil unquam omnino aget, ad nullam rem unquam impelletur, numquam movebitur. Quod si aliquid aliquando acturus est, necesse est id ei verum, quod occurrit; videri. Quid quod, si ista vera sunt, ratio omnis tollitur, quasi quædam lux lumenque vitæ? tamenne in ista pravitate persistebitis? nam quærendi initium ratio attulit: quæ perfecit virtutem, cum esset ipsa ratio confirmata quærendo. Quæstio autem est appetitio cognitionis; quæstionisque finis, inventio. At nemo invenit falsa: nec ea, quæ incerta permanent, inventa esse possunt: sed, cum ea, quæ quasi involuta fuerunt, aperta sunt, tum inventa dicuntur. Sic & initium quærendi, & exitus percipiendi & comprehendendi tenet. Itaque argumenti conclusio, quæ est Græce ἀπόδειξις, ita definitur: Ratio, quæ ex rebus perceptis ad id, ²⁷ quod non percipiebatur, adducit. Quod si omnia visa ejusmodi essent, qualia isti dicunt,

ut ea vel falsa esse possent, neque ea posset
 ulla notio discernere: quo modo quempiam
 aut conclusisse aliquid, aut invenisse dicere-
 mus? aut quæ esset conclusi argumenti fides?
 Ipsa autem philosophia, quæ rationibus pro-
 gredi debet, quem habebit exitum? sapien-
 tiæ vero quid futurum est? quæ neque de
 se ipsa dubitare debet, neque de suis decre-
 tis, quæ philosophi vocant *δόγματα*: quorum
 nullum sine scelere prodi poterit. Cum enim
 decretum proditur, lex verè rectique prodit-
 tur. quo e vitio & amicitiarum prodiones,
 & rerum publicarum nasci solent. Non pot-
 est igitur dubitari, quin decretum nullum
 falsum possit esse, sapientique satis non sit,
 non esse falsum, sed etiam stabile, fixum,
 ratum esse debeat: quod movere nulla ratio
 queat. Talia autem neque esse, neque videri
 possunt eorum ratione, qui illa visa, e
 quibus omnia decreta sunt nata, negat quid-
 28 quam a falsis interesse. Ex hoc illud est na-
 tum, quod postulabat Hortensius, ut id ip-
 sum saltem perceptum a sapiente diceretis,
 nihil posse percipi. Sed Antipatro hoc idem
 postulanti, cum diceret, ei, qui affirmaret
 nihil posse percipi, consentaneum esse unum
 tamen illud dicere percipi posse, ut alia non

possent, Carneades acutius resistebat. Nam tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret. Qui enim negaret quidquam esse, quod perciperetur, eum nihil excipere. Ita necesse esse, ne id ipsum quidem, quod exceptum non esset, comprehendi, & percipi ullo modo posse. Antiochus ad istum locum pressius videbatur accedere. quoniam enim id haberent Academici decretum (sentitis enim jam hoc me *δόγμα* dicere) nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in ceteris rebus, fluctuare, præsertim cum in eo summa consisteret. Hanc enim esse regulam totius philosophiæ, constitutionem veri, falsi, cogniti, incogniti, quam rationem quoniam susciperent, docereque vellent, quæ a quovis accipi oporteret, & quæ repudiari, certe hoc ipsum, ex quo omne veri, falsique iudicium esset, percipere eos debuisse. Etenim duo esse hæc maxima in philosophia, iudicium veri, & finem bonorum, nec sapientem posse esse, qui aut cognoscendi initium ignoret, aut extremum expetendi, ut, aut unde profiscatur, aut quo perveniendum sit, nesciat. Hæc autem habere dubia, neque his ita confidere, ut moveri non pos-

sint, abhorrere a sapientia plurimum. Hoc
 igitur modo potius erat ab his postulandum,
 ut hoc unum saltem, percipi nihil posse, per-
 ceptum esse dicerent. Sed de inconstantia
 totius illorum sententiæ, si ulla sententia cu-
 jusquam esse potest nihil approbantis, est,
 IO ut opinor, dictum satis. Sequitur disputa-
 3° tio copiosa illa quidem, sed paullo abstrusior.
 habet enim aliquantum a physicis; ut vere-
 ar, ne majorem largiar ei, qui contra dictu-
 rus est, libertatem, & licentiam. Nam quid
 eum facturum putem de abditis rebus, &
 obscuris, qui lucem eripere conetur? Sed
 disputari poterat subtiliter, quanto quasi ar-
 tificio natura fabricata esset primum animal
 omne: deinde hominem maxime: quæ vis
 esset in sensibus: quemadmodum primo visa
 nos pellerent: deinde appetitio ab his pulsa
 sequeretur: tum ut sensus ad res percipien-
 das intenderemus. Mens enim ipsa, quæ
 sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est,
 naturalem vim habet, quam intendit ad ea,
 quibus movetur. Itaque alia visa sic arripit,
 ut his statim utatur: aliqua recondit; a qui-
 bus memoria oritur: cetera autem simili-
 tudinibus constituit; ex quibus efficiuntur
 notitiæ rerum; quas Græci tum *ἐννοίας*, tum

προλήψεις vocant. Eo cum accessit ratio, argumentique conclusio, rerumque innumerabilium multitudo, tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio perfecta his gradibus, ad sapientiam pervenit. Ad 31 rerum igitur scientiam, vitæque constantiam aptissime cum sit mens hominis, amplectitur maxime cognitionem; & istam κατάληψιν, quam, ut dixi, verbum e verbo exprimentes, comprehensionem dicemus, cum ipsam per se amat (nihil est enim ei veritatis luce dulcius) tum etiam propter usum. quocirca & sensibus utitur, & artes efficit, quasi sensus alteros; & usque eo philosophiam ipsam corroborat, ut virtutem efficiat, ex qua re una vita omnis apta fit. Ergo hi, qui negant quidquam posse comprehendi, hæc ipsa eripiunt vel instrumenta, vel ornamenta vitæ; vel potius etiam vitam evertunt funditus, ipsumque animal orbant animo: ut difficile sit de temeritate eorum, perinde ut causa postulat, dicere.

Nec vero satis constituere possum, quod 32 sit eorum consilium, aut quid velint. Interdum enim cum adhibemus ad eos orationem huiusmodi: Si ea, quæ disputentur, vera non sint, tum omnia fore incerta; respon-

dent: Quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturam accusa, quæ in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus abstruserit. Alii autem elegantius, qui etiam queruntur, quod eos infimulemus omnia incerta dicere; quantumque intersit inter incertum, & id, quod percipi non possit, docere conantur, eaque distinguere. Cum his igitur agamus, qui hæc distinguunt: illos, qui omnia sic incerta dicunt, ut, stellarum numerus par an impar sit, quasi desperatos aliquos relinquamus. Volunt enim (& hoc quidem vel maxime animadvertendam vos moveri) probabile aliquid esse, & quasi verisimile, eaque se uti regula & in agenda vita, & in quærendo ac differendo. Quæ ista ³³ regula est, si notionem veri & falsi, propterea quod non possunt internosci, nullam habemus? Nam, si habemus, interesse oportet, ut inter rectum & pravum, sic inter verum & falsum. si nihil interest, nulla regula est; nec potest is, cui est visio veri falsique communis, ullum habere iudicium, aut ullam omnino veritatis notam. Nam, cum dicunt, hoc se unum tollere, ut quidquam possit ita videri, ut non eodem modo falsum etiam possit videri, cetera autem concedere; faciunt

pueriliter. quo enim omnia judicantur, sublato, reliqua se negant tollere; ut, si quis quem oculis privaverit, dicat, ea, quæ cerni possent, non se ei ademisse. ut enim illa oculis modo cognoscuntur, sic reliqua visis; sed propria veri, non communi veri & falsi nota. Quamobrem, si tu probabilem visionem, si improbabilem, & quæ non impediatur, ut Carneades volebat, si aliud quid proferes, quod sequare; ad visum illud, de quo agimus, tibi erit revertendum. In eo autem, si erit communitas cum falso, 34 nullum erit iudicium, quia proprium in communi signo notari non potest. si autem commune nihil erit; habeo, quod volo. id enim quæro, quod ita mihi videatur verum, ut non possit idem falsum videri. Simili in errore versantur, cum convicti, ac vi veritatis coacti, perspicua a perceptis volunt distinguere, & conantur ostendere, esse aliquid perspicui; verum illud quidem impressum in animo, atque mente, neque tamen id percipi, ac comprehendere posse. Quo enim modo perspicue dixeris album esse aliquid, cum possit accidere, ut id, quod nigrum sit, album esse videatur? aut quo modo ista aut perspicua dicemus, aut men-

ti impressa subtiliter, cum sit incertum, ve-
 re, inaniterve moveatur? Ita neque color,
 neque corpus, nec veritas, nec argumen-
 tum, nec sensus, neque perspicuum ullum
 35 relinquitur. Ex hoc illud his usu venire so-
 let, ut, quidquid dixerint, a quibusdam in-
 terrogentur: Ergo istuc quidem percipis? Sed
 qui ita interrogant, ab his irridentur. non
 enim urgent, ut coarguant, neminem ulla
 de re posse contendere, neque asseverare, si-
 ne aliqua ejus rei, quam sibi quisque pla-
 cere dicit, certa & propria nota. Quod
 est igitur istuc vestrum probabile? nam si,
 cuique occurrit, & primo quasi adspectu
 quod probabile videtur, id confirmatur,
 quid eo levius? sin ex circumspectione
 aliqua, & accurata consideratione, quod
 visum fit, id se dicent sequi; tamen exi-
 36 tum non habebunt. Primum quia his vi-
 sis, inter quæ nihil interest, æqualiter omni-
 bus abrogatur fides: deinde, cum dicant
 posse accidere sapienti, ut, cum omnia fe-
 cerit, diligentissimeque circumspexerit, exi-
 stat aliquid, quod & verisimile videatur, &
 absit longissime a vero; quo modo, si magna
 parte quidem (ut solent dicere) ad verum
 ipsum, aut quam proxime accedant, confi-

dere sibi poterunt? Ut enim confidant, notum his esse debet infigne veri: quo obscuro & oppresso, quod tandem verum sibi videbuntur attingere? Quid autem tam absurde dici potest, quam cum ita loquuntur? Est hoc quidem rei illius signum, aut argumentum, & ea re id sequor: sed fieri potest, ut id quod significatur, aut falsum sit, aut nihil sit omnino. Sed de perceptione hactenus. 12
si quis enim ea, quæ dicta sunt, labefactare volet, facile, etiam absentibus nobis, veritas se ipsa defendet.

His satis cognitis, quæ jam explicata sunt, 37
nunc de assensione atque approbatione, quam Græci *συγκατάθεσις* vocant, pauca dicemus: non quo non latus locus sit; sed paullo antea jacta sunt fundamenta. Nam cum vim, quæ esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendi multa & percipi sensibus; quod fieri sine assensione non potest. Deinde cum inter inanimum, & animal hoc maxime intersit, quod inanimum nihil agit, animal agit aliquid, (nihil enim agens ne cogitari quidem potest quale sit) aut ei sensus adimendus est; aut ea, quæ est in nostra sita potestate, reddenda assensio. At vero animus quodam modo eripitur his, 38)

quos neque sentire, neque assentiri volunt. Ut enim necesse est, lancem in libra, ponderibus impositis, deprimi; sic animum perspicuis cedere. Nam, quomodo non potest animal ullum non appetere id, quod accommodatum ad naturam appareat, (Græci id *οὐκείον* appellant) sic non potest objectam rem perspicuam non approbare. quamquam, si illa, de quibus disputatum est, vera sunt, nihil attinet de assensione omnino loqui. Qui enim quid percipit, assentitur statim. Sed hæc etiam sequuntur, nec memoriam sine assensione posse constare, nec notitias rerum, nec artes: idque quod maximum est, ut sit
 39 aliquid in nostra potestate, in eo, qui rei nulli assentietur, non erit. Ubi igitur virtus, si nihil situm est in ipsis nobis? Maxime autem absurdum, vitia in ipsorum esse potestate, neque peccare quemquam, nisi assensione; hoc idem in virtute non esse; cujus omnis constantia & firmitas ex his rebus constat, quibus assensa est, & quas approbavit: omninoque ante videri aliquid, quam agamus, necesse est; eique, quod visum sit, assentiamur. Quare qui aut visum, aut assensum tollit, is omnem actionem tollit e vita.

Nunc ea videamus, quæ contra ab his ¹³
disputari solent. Sed prius potestis totius ⁴⁰
eorum rationis quasi fundamenta cognoscere.
Componunt igitur primum artem quandam
de his, quæ visa dicimus, eorumque & vim,
& genera definiunt: in his, quale sit id,
quod percipi & comprehendere possit; totidem
verbis, quot Stoici. Deinde illa exponunt
duo, quæ quasi contineant omnem hanc quæ-
stionem: quæ ita videantur, ut etiam alia
eodem modo videri possint, nec in his quid-
quam intersit, non posse eorum alia percipi,
alia non percipi; nihil interesse autem, non
modo si ex omni parte ejusdem modi sint,
sed etiam si discerni non possint. Quibus po-
sitis, unius argumenti conclusione tota ab his
causa comprehenditur. composita autem ea con-
clusio sic est: Eorum, quæ videntur, alia vera
sunt alia falsa: & quod falsum est, id percipi non
potest: quod autem verum visum est, id omne
tale est, ut ejusdem modi falsum etiam pos-
sit videri. Et, quæ visa sunt ejusmodi, ut
in iis nihil intersit, non posse accidere, ut
eorum alia percipi possint, alia non possint.
nullum igitur est visum, quod percipi possit.
Quæ autem sumunt, ut concludant id, quod ⁴¹
volunt, ex his duo sibi putant concedi: ne-

que enim quisquam repugnat. Ea sunt hæc: Quæ visa falsa sint, ea percipi non posse: & alterum, Inter quæ visa nihil interfit, ex his non posse alia talia esse, ut percipi possint, alia ut non possint: reliqua vero multa & varia ratione defendunt; quæ sunt item duo: unum, Eorum, quæ videantur, alia vera esse, alia falsa: alterum, Omne visum, quod sit a vero, tale esse, quale etiam a falso possit esse. Hæc duo proposita non prætervolant, sed ita dilatant, ut non mediocrem curam adhibeant & diligentiam. Dividunt enim in partes, & eas quidem magnas: primum in sensus: deinde in ea, quæ ducuntur a sensibus, & ab omni consuetudine, quam obscurari volunt: tum perveniunt ad eam partem, ut ne ratione quidem, & conjectura ulla res percipi possit. Hæc autem universa concidunt etiam minutius. Ut enim de sensibus hesternò sermone vidistis, item faciunt de reliquis: in singulisque rebus, quas in minima dispertiunt, volunt efficere, his omnibus, quæ visa sint, veris, adjuncta esse falsa, quæ a veris nihil differant: ea cum talia sint, nihil posse comprehendi.

14 Hanc ego subtilitatem, philosophia qui-
43 dem dignissimam iudicio, sed ab eorum cau-
sa,

sa, qui ita differunt, remotissimam. Definitiones enim & partitiones & horum luminibus utens oratio, tum similitudines dissimilitudinesque, & earum tenuis & acuta distinctio, fidentium est hominum, illa vera, & firma & certa esse, quæ tutentur; non eorum, qui clament, nihilo magis vera illa esse, quam falsa. Quid enim agant, si, cum aliquid definierint, roget eos quispiam, num illa definitio possit in aliam rem transferri quamlibet? si posse dixerint; quid dicere habeant, cur illa vera definitio sit? si negaverint; fatendum sit, quoniam vel illa vera definitio transferri non possit in falsum, quod ea definitione explicetur, id percipi posse: quod minime illi volunt. Eadem dici poterunt in omnibus partibus. Si enim dicent, 44 ea, de quibus differant, se dilucide perspicere, nec ulla communiōe visorum impediri; comprehendere ea se posse fatebuntur, sin autem negabunt, vera visa a falsis posse distingui, qui poterunt longius progredi? occurreret enim, sicut occursum est. Nam concludi argumentum non potest, nisi his, quæ ad concludendum sumta erunt, ita probatis, ut falsa ejusdem modi nulla possint esse. Ergo si, rebus comprehensis & percep-

tis, visa & progressa ratio hoc efficiet, nihil posse comprehendi; quid potest reperiri, quod ipsum sibi repugnet magis? cumque ipsa natura accuratæ orationis hoc profiteatur, se aliquid patefacturam, quod non appareat, &, quo id facilius assequatur, adhibituram & sensus, & ea, quæ perspicua sint; qualis est istorum oratio, qui omnia non tam esse, quam videri volunt? Maxime autem convincuntur, cum hæc duo pro congruentibus sumunt, tam vehementer repugnantia: primum, esse quædam falsa visa; quod cum volunt, declarant quædam esse vera: deinde, inter falsa visa & vera nihil interesse. At primum sumferas, tanquam inesset. Ita priori posterius; posteriori superior non jungitur.

45 Sed progrediamur longius, & ita agamus, ut nihil nobis assentati esse videamur; quæque ab his dicuntur, sic persequamur, ut nihil in præteritis relinquamus. Primum igitur perspicuitas illa, quam diximus, satis magnam habet vim, ut ipsa per sese ea, quæ sint, nobis, ita ut sint, indicet. Sed tamen, ut maneamus in perspicuis firmiter & constantius, majore quadam opus est vel arte, vel diligentia, ne ab iis, quæ clara sint ipsa

per sese, quasi præstigiis quibusdam & captionibus depellamur. Nam, qui voluit sub- 15
venire erroribus Epicurus iis, qui videntur conturbare veri cognitionem, dixitque sapientis esse, opinionem a perspicuitate se-
jungere; nihil profecit. ipsius enim opinio-
nis errorem nullo modo sustulit. Quamobrem 46
cum duæ causæ perspicuis & evidentibus re-
bus adversentur; auxilia totidem sunt con-
tra comparanda. Adversatur enim primum,
quod parum defigunt animos & intendunt
in ea, quæ perspicua sunt, ut, quanta luce
ea circumfusa sint, possint agnoscere: alte-
rum est, quod fallacibus & captiosis inter-
rogationibus circumscripti atque decepti qui-
dam, cum eas dissolvere non possunt, desci-
scunt a veritate. Oportet igitur & ea, quæ
pro perspicuitate responderi possunt, in prom-
tu habere, de quibus jam diximus; & esse
armatos, ut occurrere possimus interroga-
tionibus eorum, captionesque discutere.
quod deinceps facere constitui. Exponam 47
igitur generatim argumenta eorum, quoniam
ipsi etiam illi solent non confuse loqui. Pri-
mum conantur ostendere, multa posse vide-
ri esse, quæ omnino nulla sint, cum animi
inaniter moveantur eodem modo rebus iis,

quæ nullæ sint, ut iis, quæ sint. Nam cum dicatis, inquit, visa quædam mitti a deo, velut ea, quæ in somnis videantur, quæque oraculis, auspiciis, extis declarentur: (hæc enim ajunt probari Stoicis, quos contra disputant) quærunt, quonam modo, falsa visa quæ sint, ea deus efficere possit probabilia: quæ autem plane proxime ad verum accedant, efficere non possit? aut, si ea quoque possit, cur illa non possit, quæ perdifficiliter, internoscantur tamen? &, si hæc, 48 cur non inter quæ nihil sit omnino? Deinde, cum mens moveatur ipsa per sese, ut & ea declarant, quæ cogitatione depingimus & ea, quæ vel furiosis, vel dormientibus videntur; nonne, inquit, verisimile sit, sic, etiam mentem moveri, ut non modo non internoscat, visa vera illa sint, anne falsa, sed ut in his nihil intersit omnino? ut, si qui tremarent & exalbescerent, vel ipsi per se motu mentis aliquo, vel objecta terribili re extrinsecus, nihil esset, qui distingueretur tremor ille & pallor, neque quidquam interesset inter intestinum & oblatum. Postremo, si nulla visa sunt probabilia, quæ falsa sint, alia ratio est. si autem sunt; cur non etiam quæ non facile internoscantur?

cur non ut plane nihil intersit? præsertim cum ipsi dicatis, sapientem in furore sustinere se ab omni assensu, quia nulla in visis distinctio appareat.

Ad has omnes visiones inanes Antiochus ¹⁶ quidem permulta dicebat, & erat de hac ⁴⁹ una re unius diei disputatio. mihi autem non idem faciendum puto; sed ipsa capita dicenda: & primum quidem hoc reprehendendum, quod captiosissimo genere interrogationis utuntur; quod genus minime in philosophia probari solet, cum aliquid minutatim & gradatim additur, aut demitur. *Soritas* hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano: vitiosum sane & captiosum genus. sic enim ascenditis: Si tale visum objectum est a deo dormienti, ut probabile sit, cur non etiam ut valde verisimile? cur deinde non, ut difficiliter a vero internoscatur? deinde, ut ne internoscatur quidem? postremo, ut nihil inter hoc & illud intersit? Huc si perveneris, me tibi primum quidque concedente; meum vitium fuerit: sin ipse tua sponte processeris; tuum. Quis enim tibi dederit, aut omnia deum posse; aut ita facturum esse, si possit? Quomodo autem su- 50
mis; ut, si quid cui simile esse possit, sequa-

tur, ut etiam internosci difficiliter possit? deinde, ut ne internosci quidem? postremo, ut eadem sint? ut, si lupi canibus similes, eosdem dices ad extremum. Et quidem honestis similia sunt quaedam non honesta, & bonis non bona, & artificiosis minime artificiosa. Quid dubitamus igitur affirmare, nihil inter hæc interesse? Ne repugnantia quidem videmus? nihil est enim, quod de suo genere in aliud genus transferri possit, at si efficeretur, ut inter visa differentium generum nihil interesset; reperirentur quæ & in suo genere essent, & in alieno. quod fieri qui potest? Omnium deinde inanium visorum una depulsio est, sive illa cogitatione informantur, quod fieri solere concedimus; sive in quiete, sive per vinum, sive insaniam. Nam ab omnibus ejusdem modi visis perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus. Quis enim, cum sibi fingit aliquid & cogitatione depingit, non, simul ac se ipse commovet, atque ad se revocavit, sentit quid intersit inter perspicua, & inania? Eadem ratio est somniorum. Num censes Enaniam, cum in hortis cum Ser. Galba, vicino suo, ambulavisset, dixisse, Vixi sum mihi cum Ser. Galba ambulare? At, cum somniavit, ita narravit:

Visus Homerus adesse poeta.

Idemque in Epicharmo:

Nam videbar somniare memet esse mortuum.

Itaque, simul ut experrecti sumus, visa illa contemnimus; neque ita habemus, ut ea, quæ in foro gessimus. At enim dum videtur, eadem est in somnis species horum, & eorum, quæ vigilantes videmus. Plurimum interest. sed id omittamus. Illud enim dicimus, non eandem esse vim, neque integritatem dormientium & vigilantium, nec mentium & vigilantium, nec mente, nec sensu. Ne vinolenti quidem quæ faciunt, eadem approbatione faciunt, qua sobrii: dubitant, hæsitant, revocant se interdum, iisque, quæ videntur, imbecillius assentiuntur; cumque edormiverunt, illa visa quam levia fuerint, intelligunt. quod idem contingit insanis; ut & incipientes furere sentiant & dicant, aliquid, quod non fit, id videri sibi; & cum relaxentur, sentiant, atque illa dicant Alcæonis:

Sed mihi nevtiquam cor consentit cum oculorum adspectu.

At enim ipse sapiens sustinet se in furore, ne approbet falsa pro veris. Et alias quidem

sæpe. si aut in sensibus ipsius est aliqua forte gravitas, aut tarditas, aut obscuriora sunt quæ videntur, aut a perspicendo temporis brevitate excluditur. Quamquam totum hoc, sapientem aliquando sustinere assensionem, contra vos est. si enim inter visa nihil interesset, aut semper sustineret, aut nunquam. Sed ex hoc genere toto perspicitur levitas orationis eorum, qui omnia cupiunt confundere. Quærimus gravitatis, constantiæ, firmitatis, sapientiæ iudicium: utimur exemplis somniantium, furiosorum, ebriorum; nec illud attendimus in hoc omni genere, quam inconstanter loquamur. non enim proferremus vino aut somno oppressos, aut mente captos, tam absurde, ut tum diceremus interesse inter vigilantium visa, & sobriorum, & sanorum, & eorum qui essent aliter affecti; tum nihil interesse. Ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta, quod nolunt. Ea dico incerta, quæ ἀδηλα Græci. Si enim res se ita habeant, ut nihil intersit, utrum ita cui videatur, ut insano, an sano; cui possit exploratum esse de sua sanitate? quod velle efficere, non mediocris insaniam est. Similitudines vero aut geminorum, aut signorum annulis impressorum, pueriliter con-

sectantur. Quis enim nostrum similitudines negat esse, cum eæ plurimis in rebus appareant? sed, si satis est ad tollendam cognitionem, similia esse multa multorum; cur eo non estis contenti, præsertim concedentibus nobis? & cur id potius contenditis, quod rerum natura non patitur, ut non suo quidque genere sit tale, quale est? nec sit in duobus aut pluribus nulla re differens ulla communitas? ut sibi sint & ova ovorum, & apes apium simillimæ. Quid pugnas igitur, aut quid tibi vis in geminis? conceditur enim similes esse; quo contentus esse potueras. Tu autem vis eosdem plane esse, non similes. quod fieri nullo modo potest. Dein confugis⁵⁵ ad phycos eos, qui maxime in Academia irridentur; a quibus ne tu quidem jam te abstinebis: & ais Democritum dicere, innumerabiles esse mundos, & quidem sic quosdam inter se non solum similes, sed undique perfecte & absolute ita pares, ut inter eos nihil prorsus intersit, & eos quidem innumerabiles: itemque homines. Deinde postulas, ut, si mundus ita sit par alteri mundo, ut inter eos ne minimum quidem intersit, concedatur tibi, ut in hoc quoque nostro mundo aliquid alicui sic par sit, ut nihil differat,

nihil interfit. cur enim, inquires, cum ex illis individuis, unde omnia Democritus gigni affirmat, in reliquis mundis, & in his quidem innumerabilibus, innumerabiles Q. Lutatii Catuli non modo possint esse, sed etiam sint, in hoc tanto mundo Catulus alter
 56 non possit effici? Primum quidem me ad Democritum vocas, cui non assentior; potiusque refello, propter id, quod dilucide docetur a politioribus physicis, singularum rerum singulas proprietates esse. Fac enim antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam similes, quam dicuntur; num censes etiam eosdem fuisse? non cognoscebantur foris; at domi: non ab alienis; at a suis. An non videmus, hoc usu venire, ut quos nunquam putassemus a nobis internosci posse, eos, consuetudine adhibita, tam facile internoscere-
 57 rentur? Hic pugnes licet, non repugnabo: quin etiam concedam, illum ipsum sapientem de quo omnis hic sermo est, cum ei res similes occurrant, quas non habeat denotatas, retenturum assensum; nec unquam ulli viso assensurum, nisi quod tale fuerit, quale falsum esse non possit. Sed ad ceteras res habet quandam artem, qua vera a falsis possit

distinguere; & ad similitudines istas usus adhibendus est. Ut mater geminos internoscit consuetudine oculorum, sic tu internoscet, si affueveris. Videsne, ut in proverbio sit ovorum inter se similitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuisse complures (salvis rebus illis) qui gallinas alere permultas quæstus causa solerent. hi cum ovum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. neque id est contra nos. Nam nobis satis est, ova illa internoscere. nihil enim magis 58 assentiri potest hoc illud esse, quam si inter illa omnino nihil intereffet. Habeo enim regulam, ut talia visa vera judicem, qualia falsa esse non possint. ab hac mihi non licet transversum, ut ajunt, digitum discedere, ne confundam omnia. Veri enim & falsi non modo cognitio, sed & natura tolletur, si nihil erit, quod intersit: ut etiam illud absurdum sit, quod interdum soletis dicere, cum visa in animos imprimantur, non vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species & quasdam formas eorum. Quasi vero non specie visa judicentur; quæ fidem nullam habebunt, sublata veri et falsi nota. Illud vero perabsurdum, 59 quod dicitis, probabilia vos sequi, si re nul-

la impediamini. Primum qui potestis non impediri, cum a veris falsa non distent? deinde quod iudicium est veri, cum sit commune falsi? Ex his illa necessario nata est ἐποχή, id est assensionis retentio; in qua melius sibi constitit Arcefilas, si vera sunt, quæ de Carneade nonnulli existimant. si enim percipi nihil potest, quod utrique visum est; tollendus assensus est. Quid enim est tam futile, quam quidquam approbare non cognitum? Carneadem autem etiam heri audiebamus, solitum eo delabi interdum, ut diceret, opinaturum, id est, peccaturum esse sapientem. Mihi porro non tam certum est, esse aliquid, quod comprehendi possit, de quo jam nimium etiam diu disputo, quam sapientem nihil opinari, id est, nunquam
60 assentiri rei falsæ vel incognitæ. Restat illud, quod dicunt, veri inveniendi causa contra omnia dici oportere, & pro omnibus. Volo igitur videre, quid invenerint. Non solemus, inquit. ostendere. Quæ sunt tandem ista mysteria? aut cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam vestram? Ut, qui audient, inquit, ratione potius, quam auctoritate ducantur. Quid si utroque? num pejus est? Unum tamen illud non celant, nihil es-

se, quod percipi possit. an in eo auctoritas nihil obest? mihi quidem videtur vel plurimum. Quis enim ista tam aperte perspicueque & perversa, & falsa secutus esset, nisi tanta in Arcesila, multo etiam major in Carneade & copia rerum, & dicendi vis fuisset?

Hæc Antiochus fere & Alexandriae tum, 20
& multis annis post, multo etiam asseverantius in Syria, cum esset mecum, paulo ante quam est mortuus. Sed jam confirmata causa, te, hominem amicissimum, (me autem appellabat) et aliquot annis minorem natu, non dubitabo monere: Tunc, cum tantis laudibus philosophiam extuleris, Hortensiumque nostrum dissentientem commoveris, eam philosophiam sequere, quæ confundit vera cum falsis, spoliat nos iudicio, privat approbatione, omnibus orbat sensibus? Et Cimmeriis quidem, quibus adspectum solis sive deus aliquis, sive natura ademerat, sive ejus loci, quem incolebat, situs, ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat. Isti autem, quos tu probas, tantis offusis tenebris, ne scintillam quidem ullam nobis ad dispiciendum reliquerunt. quos si sequamur, iis vinculis simus adstricti, ut nos commovere nequeamus. Sublata enim assen- 62

fione, omnem & motum animorum, & actionem rerum sustulerunt. quod non modo recte fieri, sed omnino fieri non potest. Provide etiam, ne uni tibi istam sententiam minime liceat defendere. An tu, cum res occultissimas aperueris, in lucemque protuleris, juratusque dixeris, ea te comperisse; quod mihi quoque licebat, qui ex te illa cognoveram; negabis esse rem ullam, quæ cognosci, comprehendi, percipi possit? Vide, quæso, etiam atque etiam, ne illarum quoque rerum pulcherrimarum a te ipso minuat

63 tur auctoritas. Quæ cum dixisset ille, finem fecit. Hortensius autem vehementer admirans, (quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus sæpe tolleret. nec mirum. nam nunquam arbitror contra Academiam dictum esse subtilius) me quoque, jocansne, an ita sentiens, (non enim satis intelligebam) coepit hortari, ut sententia desisterem. Tum mihi Catulus, Si te, inquit, Luculli oratio flexit, quæ est habitata memoriter, accurate, copiose, taceo; neque te, quo minus, si tibi ita videatur, sententiam mutes, deterrendum puto. illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveare. Tantum enim non te modo monuit,

inquit arridens, ut caveres, ne quis improbus tribunus plebis, quorum vides quanta copia semper futura sit, arriperet te, et in concione quæreret, qui tibi constares, cum idem negares quidquam certi posse reperiri, idem te comperisse dixisses. Hoc, quæso, ne te terreat. de causa autem ipsa malim quidem te ab hoc dissentire. sin cesseris, non magno pere mirabor. memini enim Antiochum ipsum, cum annos multos talia sensisset, simul ac visum sit, sententia destitisse. Hæc cum dixisset Catulus: me omnes intueri.

Tum ego non minus commotus, quam 20
soleo in causis majoribus, hujusmodi qua- 64
dam oratione sum exorsus: Me, Catule, oratio Luculli de ipsa re ita movit, ut docti hominis, & copiosi, & parati, & nihil prætereuntis eorum, quæ pro illa causa dici possent; non tamen, ut ei responderi posse diffiderem. auctoritas autem tanta plane me movebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam. aggrediar igitur, si pauca ante quasi de fama 65
mea dixero. Ego enim si aut ostentatione aliqua adductus, aut studio certandi, ad hanc potissimum philosophiam me applicavi; non modo stultitiam meam, sed etiam mores & naturam condemnandam puto. Nam,

si in minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coercetur; ego de omni statu, consilioque totius vitæ aut certare cum aliis pugnaciter, aut frustrari cum aliis, tum etiam me ipsum velim? Itaque, nisi ineptum putarem, in tali disputatione id facere, quod cum de republica disceptatur, fieri interdum solet: jurarem per Jovem deosque penates, me & ardere studio veri reperiendi, 66 & ea sentire, quæ dicerem. Qui enim possum cupere verum invenire, cum gaudeam, si simile veri quid invenerim? sed, ut hoc pulcherrimum esse judicem, vera videre; sic, pro veris probare falsa, turpissimum est. nec tamen ego is sum, qui nihil unquam falsi approbem, qui nunquam assentiar, qui nihil opiner: sed quærimus de sapiente. Ego vero ipse & magnus quidem sum opinator (non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam parvulam Cynosuram,

*Qua fidunt duce nocturna Phoenices in
alto,*

ut ait Aratus, eoque directius gubernant,
quod eam tenent,

*Quae cursu interiore, brevi converti-
tur orbe:*

sed

sed ad Helicen, & clarissimos Septemtriones, id est, rationes has, latiore specie, non ad tenue elimatas. eo fit, ut errem, & vager latius. sed non de me, ut dixi, sed de sapiente quaeritur. visa enim ista cum acriter mentem sensumve pepulerunt, accipio, hisque interdum etiam assentior, nec percipio tamen. nihil enim arbitror posse percipi. non sum sapiens. itaque visis cedo, neque possum resistere. Sapientis autem hanc censet Arcefilas vim esse maximam, Zenoni assentiens, cavere ne capiatur; ne fallatur, videre. nihil est enim ab ea cogitatione, quam habemus de gravitate sapientis, errore, levitate, temeritate dijunctius. Quid igitur loquar⁶⁷ de firmitate sapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque, Luculle, concedis. quod quoniam a te probatur (ut præpostere tecum agam, mox referam me ad ordinem) hæc primum conclusio, quam habeat vim, considera. Si ulli rei sapiens assentietur unquam, aliquando etiam opinabitur: nunquam autem opinabitur: nulli igitur rei assentietur. Hanc conclusionem Arcefilas probabat: confirmabat enim & primum, & secundum. Carneades nonnunquam secundum illud dabat, assentiri aliquando. ita sequebatur etiam opi-

nari: quod tu non vis, & recte, ut mihi videris, sed illud primum, sapientem, si assensurus esset, etiam opinaturum, falsum esse & Stoici dicunt, & eorum adstipulator Antiochus. posse enim eum falsa a veris, & quæ non possint percipi, ab iis, quæ possint, distinguere. Nobis autem primum, etiamsi quid percipi possit, tamen ipsa consuetudo assentiendi, periculosa esse videtur & lubrica. quamobrem cum tam vitiosum esse constet, assentiri quidquam aut falsum, aut incognitum; sustinenda est potius omnis assensio, ne præcipitet, si temere processerit. ita enim finitima sunt falsa veris, eaque, quæ percipi non possunt, iis, quæ possunt, (si modo ea sunt quædam: jam enim videbimus) ut tam præcipitem in locum non debeat se sapiens committere. sin autem, omnino nihil esse, quod percipi possit, a me sumsero, &, quod tu mihi das, accepero, sapientem nihil opinari: effectum illud erit, sapientem assensus omnes cohibiturum: ut tibi videndum sit, idne malis, an aliquid opinaturum esse sapientem. Neutrum, inquires, illorum. nitamur igitur, nihil posse percipi. etenim de eo omnis est controversia.

Sed prius pauca cum Antiocho, qui hæc 22
ipsa, quæ a me defenduntur, & didicit apud 69
Philonem tam diu, ut constaret, diutius didi-
cisse neminem, & scripsit de his rebus acutis-
sime, & idem hæc non acrius accusavit in
senectute, quam antea defensitaverat. Quam-
vis igitur fuerit acutus, ut fuit; tamen in-
constantia levatur auctoritas. Quis, inquam,
enim iste dies illuxerit, quæro, qui illi osten-
derit eam, quam multos annos esse negavisset,
veri & falsi notam. excogitavit aliquid? ea-
dem dicit, quæ Stoici: pœnituit eum illa
sensisse. cur non se transtulit ad alios, &
maxime ad Stoicos? eorum enim erat propria
ista dissensio. quid? eum Mnesarchi pœnite-
bat? quid? Dardani? qui erant Athenis tum
principes Stoicorum. nunquam a Philone dif-
cessit, nisi posteaquam ipse cœpit, qui se au-
dirent, habere. Unde autem subito vetus 70
Academia revocata est? nominis dignitatem
videtur, cum a re ipsa descisceret, retinere
voluisse; quod erant, qui illum gloriæ causa
facerent sperare, etiam fore, ut ii, qui se
sequerentur, Antiochii vocarentur. Mihi au-
tem magis videtur non potuisse sustinere con-
cursum omnium philosophorum. etenim de
ceteris sunt inter illos nonnulla communia:

hæc Academicorum est una sententia, quam reliquorum philosophorum nemo probet. itaque cessit; & ut ii, qui sub Novis solem non ferunt, item ille, cum æstualet, veterum, ut Moenianorum, sic Academicorum umbram
 71 secutus est. Quoque solebat uti argumentum, cum ei placebat, nihil posse percipi, cum quæreret, Dionysius ille Heracleotes utrum comprehendisset certa illa nota, qua assentiri dicitis oportere, illudne, quod multos annos tenuisset, Zenonique magistro credidisset, honestum quod esset, id bonum solum esse; an quod postea defensitavisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse summum bonum: qui ex illius commutata sententia docere vellet, nihil ita signari in animis nostris a vero posse, quod non eodem modo possit a falso, is curavit, quod argumentum ex Dionysio ipse sumfisset, ex eo ceteri
 23 fumerent. Sed cum hoc alio loco plura: nunc
 72 ad ea, quæ a te, Luculle, dicta sunt.

Et primum quod initio dixisti, videamus quale sit: similiter a nobis de antiquis philosophis commemorari, atque seditiosi solerent claros viros, sed tamen populares aliquos nominare. illi cum res non bonas tractent, similes bonorum videri volunt. nos autem dici-

mus, ea nobis videri, quæ vosmetipsi nobilissimis philosophis placuisse conceditis. Anaxagoras nivem nigram dixit esse. ferres me, si ego idem dicerem? tu, ne si dubitarem quidem. At quis est hic? num sophistes? sic enim appellantur ii, qui ostentationis aut quæstus causa philosophantur. maxima fuit & gravitatis & ingenii gloria. Quid loquar de 73 Democrito? quem cum eo conferre possumus non modo ingenii magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri, *Haec loquor de universis*. nihil excipit, de quo non profiteatur. quid enim esse potest extra universa? quis hunc philosophum non anteponit Cleanthi, Chryippo, reliquisque inferioris ætatis? qui mihi cum illo collati, quintæ classis videntur. atque is non hoc dicit, quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus: ille verum esse plane negat. Esse sensus quidem dicit, sed obscuros, sed tenebricosos: sic enim appellat eos is, qui hunc maxime est admiratus, Chius Metrodorus, initio libri, qui est de natura. *Nego, inquit, scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus; ne idipsum quidem nescire, aut scire: nec omnino, sit ne aliquid, an nihil sit.* Furere tibi Empedocles videtur; at mihi di- 74

gnissimum rebus iis, de quibus loquitur, sonum fundere. num ergo is excæcat nos, aut orbat sensibus, si parum magnam vim censeret in iis esse ad ea, quæ sub eos subjecta sunt, judicanda? Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam versibus, sed tamen illis versibus increpant eorum arrogantiam, quasi irati, qui cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere. Et ab his aiebas removendum Socratem & Platonem. cur? an de ullis certius possum dicere? vixisse cum his equidem videor: ita multi sermones perscripti sunt, e quibus dubitari non possit, quin Socrati nihil sit visum sciri posse. excepit unum tantum, *scire se, nihil se scire*: nihil amplius. Quid dicam de Platone? qui certe tam multis libris hæc persecutus non esset, nisi probavisset. ironiam enim alterius, perpetuam
24 præsertim, nulla fuit ratio persequi. Videor-
75 ne tibi, non ut Saturninus, nominare modo illustres homines, sed etiam imitari nunquam, nisi clarum, nisi nobilem? Atqui habebam molestos vobis, sed minutos, Stilponem, Diodorum, Alexinum; quorum sunt contorta & aculeata quædam sophismata. sic enim appellantur fallaces conclusiunculæ. Sed quid eos colligam, cum habeam Chrysippum, qui

fulcire putatur porticum Stoicorum? quam multa ille contra sensus, quam multa contra omnia, quæ in consuetudine probantur? At dissolvit idem. mihi quidem non videtur: sed dissolverit sane. certe tam multa non collegisset, quæ nos fallerent probabilitate magna, nisi videret, his resisti non facile posse. Quid 76
Cyrenæi videntur? minime contemti philosophi: qui negant esse quidquam, quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere, quæ tactu intimo sentiant, ut dolorem, ut voluptatem; neque se, quo quid colore aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire, affici se quodammodo.

Satis multa de auctoribus. quamquam ex me quæsieras, nonne putarem post illos veteres, tot seculis, inveniri verum potuisse, tot ingenijs, tantisque studiis quærentibus. Quid inventum sit, paulo post videro, te ipso quoque judice. Arcefilam vero non obtrectandi causa cum Zenone pugnavisse, sed verum invenire voluisse, sic intelligitur. Nemo, in- 77
quam, superiorum non modo expresserat, sed ne dixerat quidem, posse hominem nihil opinari: nec solum posse, sed ita necesse esse sapienti. Visa est Arcefilæ cum vera sententia, tum honesta & digna sapiente. quæsiuit

de Zenone fortasse, quid futurum esset, si nec percipere quidquam posset sapiens, nec opinari sapientis esset. Ille, credo, nihil opinaturum: quoniam esset, quod percipi posset. Quid ergo id esset? Visum, credo. Quale igitur *visum*? tum illum ita definivisse, *ex eo, quod esset, sicut esset, impressum, & signatum, & effictum*. Post requisitum, etiamne, si ejusmodi esset visum verum, quale vel falsum. Hic Zenonem vidisse acate, nullum esse visum, quod percipi posset, si id tale esset ab eo, quod est, ut ejusdemmodi ab eo, quod non est, posset esse. Recte consensit Arcefilas: ad definitionem additum. neque enim falsum percipi posse, neque verum, si esset tale, quale vel falsum. Incubuit autem in eas disputationes, ut doceret, nullum tale esse visum a vero, ut non ejusdemmodi etiam a falso posset esse. Hæc autem est una contentio, quæ adhuc permanferit. nam illud, nulli rei assensurum esse sapientem, nihil ad hanc controversiam pertinebat. licebat enim nihil percipere, & tamen opinari; quod a Carneade dicitur probatum. Equidem Clitomacho plus, quam Philoni, aut Metrodoro, credens, hoc magis ab eo disputatum, quam probatum puto. Sed id omitta-

mus. Illud certe, opinatione & perceptio-
ne sublata, sequitur omnium assensionum re-
tentio; ut, si ostendero, nihil posse percipi,
tu concedas nunquam assensurum esse.

Quid ergo est, quod percipi possit, si ne
sensus quidem vera nuntiant? quos tu, Lu-
culle, communi loco defendis. quod ne id
facere posses, idcirco heri, non necessario loco
contra sensus tam multa dixeram: tu autem
te negas infracto remo, neque columbæ collo
commoveri. primum cur? nam & in remo
sentio non esse id, quod videatur; & in co-
lumba plures videri colores, nec esse plus uno.
deinde nihilne præterea diximus? maneat
illa omnia: lacerat ista causa; veraces suos
esse sensus dicit. Igitur semper auctorem
habes eum, qui magno suo periculo causam
agat. eo enim rem demittit Epicurus, si unus
sensus *semel* in vita mentitus sit, nulli un-
quam esse credendum. Hoc est verum esse,
confidere suis testibus, & importune insiste-
re. Itaque Timagoras Epicureus negat sibi
unquam, cum oculum torfisset, duas ex lu-
cerna flammulas esse visas. opinionis enim
esse mendacium, non oculorum. quasi quæ-
ratur, quid sit, non quid videatur. Sed hic
quidem majorum similis. Tu vero, qui visa

sensibus alia vera dicas esse, alia falsa, quae
 ea distinguis? define, quaeso, communibus
 locis. domi nobis ista nascuntur. Si quis
 deus te interroget, fanis modo & integris sen-
 sibus num amplius quid desideras? quid re-
 spondeas? Utinam quidem roget! audiet,
 quam nobiscum male egerit. ut enim vera
 videamus, quam longe videmus? Ego Catulū
 Cumanam ex hoc loco regionem video, Pom-
 pejanum non cerno; neque quidquam inter-
 jectum est, quod obstat: sed intendi longius
 acies non potest. O praelarum prospectum!
 Puteolos videmus: at familiarem nostrum
 31 Avianum, fortasse in porticu Neptuni ambu-
 lantem, non videmus. At ille nescio qui,
 qui in scholis nominari solet, mille & octo-
 ginta stadia quod abesset, videbat: quaedam
 volucres longius. Responderem igitur auda-
 cter isti vestro deo, me plane his oculis non
 esse contentum. Dicit me acrius videre,
 quam ullos pisces fortasse, qui neque viden-
 tur a nobis, & nunc quidem sub oculis sunt;
 neque ipsi nos suspicere possunt. Ergo ut
 illis aqua, sic nobis aër crassus offunditur.
 26 At amplius non desideramus. Quid? tal-
 82 pam non desiderare lumen putas? neque tam
 quereretur cum deo, quod parum longe, quam

quod falsum videret. videsne navem illam? stare nobis videtur: at iis, qui in navi sunt, moveri hæc villa. quære rationem, cur ita videatur: quam ut maxime inveneris, (quod haud scio, an non possis:) non tu verum testem habere, sed eum non sine causa falsum testimonium dicere ostenderis. Quid ego de navi? vidi enim a te remum contemni. majora fortasse quæris. quid potest esse sole majus? quem mathematici amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse, quam terram. quantulus nobis videtur? mihi quidem quasi pedalis. Epicurus autem posse putat etiam minorem esse eum, quam videatur, sed non multo. ne majorem quidem multo putat esse, vel tantum esse, quantus videatur: ut oculi aut nihil mentiantur, aut non multum mentiantur. Ubi igitur illud est, *semel?* sed ab hoc credulo, qui nunquam sensus mentiri putat, discedamus. quid? ne nunc quidem? cum ille sol, qui tanta incitatione fertur, ut celeritas ejus quanta sit ne cogitari quidem possit, tamen nobis stare videatur. Sed, ut ⁸³ minuam controversiam: videte, quæso, quam in parvulis fitis. Quatuor sunt capita, quæ concludant, nihil esse, quod nosci, percipi, comprehendi possit; de quo hæc tota quæ-

stio est. e quibus primum est, esse aliquod visum falsum: secundam, non posse id percipi: tertium, inter quæ visa nihil interfit, fieri non posse, ut eorum alia percipi possint, alia non possint: quartum, nullum esse visum verum a sensu profectum, cui non appositum sit visum aliud, quod ab eo nihil interfit, quodque percipi non possit. Horum quatuor capitum secundum & tertium omnes concedunt. primum Epicurus non dat. vos, quibuscum res est, id quoque conceditis. omnis pugna de quarto est. Qui igitur P. Servilium Geminum videbat, si Quintum se videre putabat, incidebat in ejusmodi visum, quod percipi non posset; quia nulla nota verum distinguebatur a falso: qua distinctione sublata, quam haberet in C. Cotta, qui bis cum Gemino consul fuit, agnoscendo ejusmodi notam, quæ falsa esse non posset? Negas tantam similitudinem in rerum natura esse. Pugnas, omnino, sed cum adversario facillime sit sane. videri certe potest. fallit igitur sensum; & si una sefellerit similitudo, dubia omnia reddiderit. sublato enim judicio illo, quo oportet agnosci, etiam si ipse erit, quem videris, qui tibi videtur, tamen non ea nota judicabis, qua dicis oportere, ut non possit

esse ejusdemmodi falsa. Quando igitur po- 85
test tibi P. Geminus, Quintus videri, quid
habes explorati, cur non possit tibi Cotta vi-
deri, qui non fit, quoniam aliquid videtur
esse, quod non est? Omnia dicis sui generis
esse, nihil esse idem, quod fit aliud. Stoi-
cum est quidem, nec admodum credibile,
nullum esse pilum omnibus rebus talem, qua-
lis fit pilus alius, nullum granum. hæc refelli
possunt: sed pugnare nolo. ad id enim, quod
agitur, nihil interest, omnibusne partibus vi-
sa res nihil differat, an internosci non possit,
etiam si differat. sed, si hominum similitudo
tanta esse non potest, ne signorum quidem?
dic mihi, Lyfippus eodem aëre, eadem tem-
perature, eodem cœlo, aqua, ceteris omni-
bus, centum Alexandros ejusdem modi fa-
cere non posset? qua igitur notione discer-
neres? Quid si in ejusdemmodi cera centum 86
sigilla hoc annulo impreffero? ecquæ poterit
in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit
quærendus annullarius aliquis, quoniam gal-
linarium invenisti, Deliacum illum, qui ova
agnosceret? Sed adhibes artem advocatam 27
etiam sensibus. pictor videt, quæ nos non
videmus; &, simul inflavit tibicen, a perito
carmen agnoscitur. Quid? hoc nonne vide-

tur contra te valere, si sine magnis artificijs, ad quæ pauci accedunt nostri quidem generis admodum, nec videre, nec audire possumus? Jam illa præclara, quanto artificio esset sensus nostros, mentemque. & totam constructionem hominis fabricata natura, cur
 87 non extimescam opinandi temeritatem? Etiamne hoc affirmare potes, Luculle, esse aliquam vim, cum prudentia & consilio scilicet, quæ finxerit, vel, ut tuo verbo utar, quæ fabricata sit hominem? qualis ista fabrica est? ubi adhibita? quando? cur? quo modo? tractantur ista ingeniose: disputantur etiam eleganter. denique videantur sane, ne affirmantur modo. Sed de physicis mox, & quidem ob eam causam, ne tu, qui idem me facturum paulo ante dixeris, videare mentitus. sed ut ad ea, quæ clariora sunt, veniam: res jam universas profundam; de quibus volumina impleta sunt non a nostris solum, sed etiam a Chrysippo. de quo queri solent Stoici, dum studiose omnia conquiescit contra sensus & perspicuitatem, contraque omnem consuetudinem, contraque rationem, ipsum sibi respondentem, inferiorem fuisse: itaque ab eo
 88 armatum esse Carneadem. Ea sunt ejusmodi, quæ a te diligentissime tractata sunt. dormien-

tium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quam vigilantium, ficcorum, sanorum. quo modo? quia cum experrectus esset Ennius, non diceret, se vidisse Homerum, sed visum esse: Alcmaeo autem,

Sed mihi neutiquam cor consentit. . . .

Similia de vinolentis. Quasi quisquam neget, & qui experrectus sit, eum somnia; & cuius furor confederit, putare non fuisse ea vera, quæ essent sibi visa in furore. Sed non id agitur: tum, cum videntur. quomodo videantur, id quæritur. nisi vero Ennium non putamus ita totum illud audivisse,

O pietas animi

(si modo id somniavit) ut si vigilans audiret. experrectus enim potuit illa visa putare, ut erant, & somnia: dormienti vero æque ac vigilantibus probabantur. Quid? Iliona somno illo,

Mater te appello

nonne ita credit filium locutum, ut experrecta etiam crederet? unde enim illa?

Age adsta: mane: audi: iteradum eademmet ista mihi?

num videtur minorem habere visis, quam vigilantes, fidem? Quid loquar de insanis? qualis tandem fuit affinis tuus, Catule, Tudi- 28
89

tanus? quisquam sanissimus tam certa putat,
quæ videt, quam is putabat, quæ videban-
tur? quid ille, qui,

Video, video te vivum, Ulysses, dum licet:

nonne etiam bis exclamavit se videre, cum
omnino non videret? Quid? apud Euripi-
dem Hercules, cum ut Eurysthei filios, ita
suos configebat sagittis; cum uxorem interi-
mebat; cum conabatur etiam patrem; non
perinde movebatur falsis, ut veris movere-
tur? Quid? ipse Alcæo tuus, qui negat
cor sibi cum oculis consentire, nonne ibidem
incitato furore:

Unde hæc flamma oritur?

& illa deinceps,

*Incede, incede: adsunt, adsunt: me, me
expetunt.*

Quid, cum virginis fidem implorat?

*Fer mi auxilium: pestem abige a me,
Flammiferam hanc vim, quæ me excru-
ciat.*

Caeruleæ incinctæ igni incedunt:

Circumstant cum ardentibus tædis.

Num dubitas, quin sibi hæc videre videatur?
itemque cetera:

Intendit crinitus Apollo

Arcum

Arcum auratum luna innixus.

Diana facem jactat a laeva.

Qui magis hæc crederet, si essent, quam 90
credebat, quia videbantur? apparet enim
jam cor cum oculis consentire. omnia au-
tem hæc proferuntur, ut illud efficiatur, quo
certius nihil potest esse, inter visa vera, &
falsa, ad animi assensum, nihil interesse. Vos
autem nihil agitis, cum falsa illa vel furio-
forum, vel somniantium, recordatione ipso-
rum refellitis. Non enim id quæritur, qualis
recordatio fieri soleat eorum, qui experrecti
sint, aut eorum, qui furere destiterint; sed
qualis visio fuerit aut furentium, aut somnian-
tium tum, cum commovebantur. Sed ab eo
a sensibus.

Quid est, quod ratione percipi possit? 91
Dialecticam inventam esse dicitis, veri & falsi
quasi disceptatricem & judicem. cujus veri
& falsi? & in qua re? in geometriane, quid
sit verum vel falsum dialecticus judicabit, an
in litteris? aut in musicis? At ea non novit.
In philosophia igitur? sol quantus sit, quid
ad illum? quod sit summum bonum, quid
habet, ut queat judicare? Quid igitur judi-
cabit? Quæ conjunctio, quæ disjunctio vera
sit, quid ambigue dictum sit, quid sequatur

quamque rem, quid repugnet? Si hæc, & horum similia iudicat, de se ipsa iudicat. plus autem pollicebatur. nam hæc quidem iudicare, ad ceteras res, quæ sunt in philosophia
 92 multæ, atque magnæ, non est satis. Sed quoniam tantum in ea arte ponitis; videte, ne contra vos tota nata sit. quæ primo progressu festive tradit elementa loquendi, & ambiguum intelligentiam, concludendique rationem: tum, paucis additis, venit ad fortitas, lubricum sane, & periculosum locum; quod tu modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus. Quid ergo? istius vitii, num
 29 nostra culpa est? Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statueri possimus, quatenus. nec hoc in acervo tritici solum, unde nomen est, sed nulla omnino in re minutatim interrogati, dives, pauper: clarus, obscurus sit: multa, pauca: magna, parva: longa, brevia: lata, angusta: quanto aut addito, aut demto, certum re-
 93 spondeamus, non habemus. At vitiosi sunt fortitæ. Frangite igitur eos, si potestis, ne molesti sint. erunt enim, nisi cavetis. Cautum est; inquit. placet enim Chrysippo, cum gradatim interrogetur; verbi causa, tria pauca sint, an multa; aliquanto prius, quam

ad multa perveniat, quiescere, id est, quod ab iis dicitur, *ἡσυχάζειν*. Per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modo quiescas. sed qui proficit? sequitur enim, qui te ex somno excitet, & eodem modo interroget. Quo in numero conticuiisti, si ad eum numerum unum addidero, multane erunt? progrediere rursus, quoad videbitur. Quid plura? hoc enim fateris, neque ultimum te paucorum, neque primum multorum respondere posse. cujus generis error ita manat, ut non videam, quo non possit accedere. Nihil me ⁹⁴ lædit, inquit. ego enim, ut agitator callidus, prius quam ad finem veniam, equos sustinebo; eoque magis, si locus is, quo ferentur equi, præceps erit. sic me, inquit, ante sustinebo, nec diutius captiose interroganti respondebo. Si habes, quod liqueat, neque respondes; superbis. si non habes; ne tu quidem percipis. si, quia obscura, concedo. sed negas te usque ad obscura progredi. illustribus igitur rebus insistis. si id tantummodo, ut taceas; nihil assequeris. quid enim ad illum, qui te captare vult, utrum tacentem irretiat te, an loquentem? sin autem usque ad novem, verbi gratia, sine dubitatione respondes pauca esse, in decimo insi-

ftis; etiam a certis & illustrioribus cohibes
 assensum: hoc idem me in obscuris facere
 non finis. Nihil igitur te contra sortitas ars
 ista adjuvat; quæ nec augenti, nec minuen-
 ti, quid aut primum sit, aut postremum, do-
 95 cet. Quid, quod eadem illa ars, quasi Pe-
 nelope telam retexens, tollit ad extremum
 superiora? utrum ea vestra, an nostra culpa
 est? nempe fundamentum dialecticæ est,
 quidquid enuntietur (id autem appellatur
ἀξιωμα: quod est quasi effatum) aut verum
 esse, aut falsum. quid igitur? hæc vera, an falsa
 sunt? Si te mentiri dicis; idque verum dicis:
 mentiri, verum dicis. Hæc scilicet inexplicabi-
 lia esse dicitis. quod est odiosius, quam illa, quæ
 30 nos incomprehensa, & non percepta dicimus.
 Sed hæc omitto. illud quæro, si ista explicari
 non possunt, nec eorum ullum iudicium in-
 venit, ut respondere possitis, verane an
 falsa sint; ubi est illa definitio. *Effatum est*
id, quod aut verum, aut falsum sit? Rebus
 sumtis adjungam, ex his sequendas esse alias,
 alias improbandas, quæ sint in genere con-
 96 trario. Quo modo igitur hoc conclusum esse
 iudicas? Si dicis nunc lucere, & verum di-
 cis; lucet: dicis autem nunc lucere, & ve-
 rum dicis: lucet igitur. probatis certe ge-

nus, & rectissime conclusum dicitis. Itaque in docendo eum primum concludendi modum traditis. aut, quidquid igitur eodem modo concluditur, probabitis; aut ars ista nulla est. Vide ergo, hanc conclusionem probaturusne sis: Si dicis te mentiri, verumque dicis. mentiris igitur. Qui potes hanc non probare, cum probaveris ejusdem generis superiorem? Hæc Chrysippea sunt, ne ab ipso quidem dissoluta. quid enim faceret huic conclusioni? *si lucet, lucet. lucet autem. lucet igitur.* cederet scilicet. ipsa enim ratio connexi, cum concesseris superius, cogit inferius concedere. Quid ergo hæc ab illa conclusione differt? *Si mentiris; mentiris. mentiris autem; mentiris igitur.* Hoc negas posse nec approbare, nec improbare. Qui gitor magis illud? Si ars, si ratio, si 97 via, si vis denique conclusionis valet; eadem est in utroque. Sed hoc extremum eorum est. postulant, ut excipiantur hæc inexplicabilia. Tribunum aliquem censeo adeant. a me istam exceptionem nunquam impetrabunt. Etenim cum ab Epicuro, qui totam dialecticam & contemnit, & irridet, non impetrent, ut verum esse concedat, quod ita esfabimur, *Aut vivet cras Hermachus, aut non*

vivet; cum dialectici sic statuunt, omne, quod ita disjunctum fit, quasi, aut etiam, aut non, non modo verum esse, sed etiam necessarium: vide, quam sit cautus is, quem isti tardum putant. Si enim, inquit, alterutrum concessero necessarium esse; necesse erit, cras Hermachum aut vivere, aut non vivere. nulla autem est in natura rerum talis necessitas. Cum hoc igitur dialectici pugnent, id est, Antiochus & Stoici. totam enim evertit dialecticam. nam si e contrariis disjunctio (contraria autem ea dico, cum alterum ait, alterum negat) si talis disjunctio falsa potest esse, nulla vera est. Mecum vero quid habent litium, qui ipsorum disciplinam sequor? Cum aliquid hujusmodi inciderat, sic ludere Carneades solebat: *Si recte conclusi; teneo. sin vitiose; minam Diogenes reddet.* Ab eo enim Stoico dialecticam didicerat. hæc autem merces erat dialecticorum. sequor igitur eas vias, quas didici ab Antiocho: nec reperio, quomodo judicem, *Si lucet, lucet,* verum esse, ob eam causam, quod ita didici, omne, quod ipsum ex se connexum fit, verum esse; non judicem, *Si mentiris, mentiris,* eodem modo esse connexum. Aut igitur hoc & illud: aut nisi hoc, ne illud quidem judicabo.

Sed, ut omnes istos aculeos, & totum **31**
tortuosum genus disputandi relinquamus,
ostendamusque, qui simus; jam, explicata
tota Carneadis sententia, Antiochia ista cor-
ruent universa. Nec vero quidquam ita di-
cam, ut quisquam id fingi suspicetur: a Cli-
tomacho sumam, qui usque ad senectutem
cum Carneade fuit, homo & acutus, ut Pœ-
nus, & valde studiosus ac diligens, & qua-
tuor ejus libri sunt de sustinendis assensionibus.
Hæc autem, quæ jam dicam, sunt sum-
ta de primo. Duo placet esse Carneadi gene-
ra visorum: in uno hanc divisionem, Alia visa
esse, quæ percipi possint; alia, quæ non possint:
in altero autem, Alia visa esse probabilia, alia
non probabilia. itaque, quæ contra sensus, con-
traque perspicuitatem dicantur, ea pertinere
ad superiorem divisionem: contra posteriorem
nihil dici oportere. quare ita placere, tale vi-
sum nullum esse, ut perceptio consequeretur;
ut autem probatio, multa. etenim contra na-
turam esset, si probabile nihil esset; & sequitur
omnis vitæ ea, quam tu, Luculle, commemo-
rabas, everfio. Itaque & sensibus probanda
multa sunt: teneatur modo illud, non inesse
in his quidquam tale, quale non etiam fal-
sum, nihil ab eo differens, esse possit. Sic,

quidquid acciderit specie probabile, si nihil se offeret, quod sit probabilitati illi contrarium, utetur eo sapiens; ac sic omnis ratio vitæ gubernabitur. etenim is quoque, qui a vobis sapiens inducitur, multa sequitur probabilia, non comprehensa, neque percepta, ¹⁰⁰ neque assensa, sed similia veri; quæ nisi probet, omnis vita tollatur. Quid enim? conscendens navem sapiens, num comprehensum animo habet atque perceptum, se ex sententia navigaturum? qui potest? sed si jam ex hoc loco proficiscatur Puteolus stadia triginta, probo navigio, bono gubernatore, hac tranquillitate; probabile videatur, se illuc venturum esse salvum. Hujusmodi igitur visis consilia capiet & agendi, & non agendi: faciliorque erit, ut albam esse nivem probet, quam erat Anaxagoras; qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse ne videri quidem. & quæcunque res eum sic attinget, ut sit visum illud probabile, neque ulla re impeditum, movebitur. non enim est e saxo sculptus, aut e robore dolatus. habet corpus; habet animum: movetur mente; ¹⁰¹ movetur sensibus: ut ei multa vera videantur; neque tamen habere insignem illam & propriam percipiendi notam: eoque sapiens

tem non assentiri, quia possit ejusdem modi
existere falsum aliquod, cujusmodi hoc ve-
rum. neque nos contra sensus aliter dicimus,
ac Stoici; qui multa falsa esse dicunt, longe-
que aliter se habere, ac sensibus videantur.
Hoc autem si ita sit, ut unum modo sensibus 32
falsum videatur; præsto est, qui neget, rem
ullam percipi posse sensibus. Ita, nobis ta-
centibus, ex uno Epicuri capite, altero ve-
stro, perceptio & comprehensio tollitur. Quod
est caput Epicuri? Si ullum sensibus visum,
falsum est; nihil percipi potest. Quod vestrum?
Sunt falsa sensus visa. Quid sequitur? ut
taceam; conclusio ipsa loquitur, nihil posse
percipi. Non concedo, inquit, Epicuro.
Certa igitur cum illo, qui a te totus diver-
sus est; noli mecum, qui hoc quidem certe,
falsi esse aliquid in sensibus, tibi assentior.
Quamquam nihil mihi tam mirum videtur, 102
quam ista dici, ab Antiocho quidem maxime,
cui erant, quæ paulo ante dixi, notissima.
Licet enim hæc quivis arbitrato suo reprehendat,
quod negemus rem ullam percipi posse;
certe levior reprehensio est. Quod tamen di-
cimus esse quædam probabilia; non videtur
hoc satis esse vobis. ne sit. illa certe debe-
mus effugere, quæ a te vel maxime agitata

sunt: *Nihil igitur cernis? nihil audis? nihil tibi est perspicuum?* Explicavi paulo ante, Clitomacho auctore, quo modo ista Carneades diceret. accipe, quemadmodum eadem dicantur a Clitomacho, in eo libro, quem ad C. Lucilium scripsit poetam, cum scripsisset iisdem de rebus ad L. Censorinum, eum, qui consul cum M'. Manlio fuit. Scripsit igitur his fere verbis. sunt enim mihi nota, propterea quod earum ipsarum rerum, de quibus agimus, prima institutio & quasi disciplina illo libro continetur; sed scriptum est
 103 ita. „Academicis placere, esse rerum ejus-
 „modi dissimilitudines, ut aliæ probabiles vi-
 „deantur, aliæ contra: id autem non esse
 „satis, cur alia percipi posse dicas, alia non
 „posse; propterea quod multa falsa probabi-
 „lia sint: nihil autem falsi perceptum, & co-
 „gnitum possit esse.„ Itaque, ait, vehe-
 menter errare eos, qui dicant, ab Acade-
 mia sensus eripi, a quibus nunquam dictum
 fit, aut colorem, aut saporem, aut so-
 num nullum esse. illud sit disputatum, non
 104 inesse in his propriam, quæ nusquam alibi
 esset, veri & certi notam. Quæ cum expo-
 suisset, adjungit, dupliciter dici assensus su-
 stinere sapientem: uno modo, cum hoc in-
 telligatur, omnino eum rei nulli assentiri;

altero, cum se a respondendo, ut aut approbet quid, aut improbet, sustineat; ut neque neget aliquid, neque ajat. Id cum ita sit; alterum placere, ut nunquam assentiatur; alterum tenere, ut sequens probabilitatem, ubicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut *etiam*, aut *non* respondere possit. Nam cum placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moveri tamen & agere aliquid, reliquit ejusmodi visa, quibus ad actionem excitemur: item ea, quæ interrogati in utramque partem respondere possimus, sequentes tantummodo quod ita visum fit, dum sine assensu: neque tamen omnia ejusmodi visa approbari, sed ea, quæ nulla re impediuntur. Hæc si vobis non probamus, sint falsa sane; invidiosa certe non sunt. non enim lucem eripimus; sed ea, quæ vos percipi, comprehendique, eadem nos, si modo probabilia sint, videri dicimus.

Sic igitur inducto & constituto probabili, 33
& eo quidem expedito, soluto, libero, nulla re implicato, vides profecto, Luculle, jacere jam illud tuum perspicuitatis patrocinium. iisdem enim hic sapiens, de quo loquor, oculis, quibus iste vester, cælum, terram, mare intuebitur: iisdem sensibus reliqua, quæ sub

quemque sensum cadunt, sentiet. Mare illud, quod nunc Favonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur, nec tamen assentietur; quia nobismetipsis modo cœruleum videbatur, mane flavum; quodque nunc, quia a sole collucet, albescit, & vibrat, dissimileque est proximo & continenti: ut, etiam si possis rationem reddere, cur id eveniat, tamen non possis id verum esse ¹⁰⁶ quod videbatur oculis, defendere. Unde memoria, si nihil percipimus? (sic enim quærebas,) quod meminisse vîsa, nisi comprehensa non possumus. Quid? Polyænus, qui magnus mathematicus fuisse dicitur, is posteaquam Epicuro assentiens, totam geometriam esse falsam credidit, num illa etiam, quæ sciebat, oblitus est? Atqui, falsum quod est, id percipi non potest, ut vobismetipsis placet. Si igitur memoria, perceptarum comprehensarumque rerum est; omnia, quæ quisque meminit, habet ea comprehensa atque percepta. Falsi autem comprehendi nihil potest; & omnia meminit Scyron Epicuri dogmata. vera igitur illa sunt nunc omnia. Hoc per me licet. sed tibi aut concedendum est ita esse, quod minime vis; aut memoriam mihi remittas, oportet, & facile esse ei lo-

cum, etiam si comprehensio perceptioque nulla sit. Quid fiet artibus? quibus? iisne, ¹⁰⁷ quæ ipsæ fatentur conjectura se plus uti, quam scientia; an his, quæ tantum id, quod videtur, sequuntur, nec habent istam artem vestram, qua vera & falsa dijudicent?

Sed illa sunt lumina duo, quæ maxime causam istam continent. primum enim negatis fieri posse, ut quisquam nulli rei assentiat. At id quidem perspicuum est: cum Panætius, princeps prope, meo quidem iudicio, Stoicorum, ea de re dubitare se dicat, quam omnes, præter eum, Stoici certissimam putant, vera esse aruspicia, auspicia, oracula, somnia, vaticinationes, seque ab assensu sustineat. Quod is potest facere de iis rebus, quas illi, a quibus ipse didicit, certas habuerint; cur id sapiens de reliquis rebus facere non possit? an est aliquid, quod positum vel improbare, vel approbare possit, dubitare non possit? An tu in foritis poteris hoc, cum voles: ille in reliquis rebus non poterit eodem modo insistere, præsertim cum possit sine assensione ipsam verisimilitudinem non impeditam sequi? Alterum est, quod negatis ¹⁰⁸ actionem ullius rei posse in eo esse, qui nullam rem assensu suo comprobet. primum

enim videri oportet, in quo fit etiam assensus. dicunt enim Stoici, sensus ipsos assensus esse; quos quoniam appetitio consequatur, actionem sequi. tolli autem omnia, si
 34 visa tollantur. Hac de re in utramque partem & dicta sunt, & scripta multa: sed brevi res potest tota confici. ego enim etsi maximam actionem puto, repugnare visis, obistere opinionibus, assensus lubricos sustinere, credoque Clitomacho ita scribenti, Herculi quendam laborem exantlatum a Carneade, quod, ut feram & immanem belluam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinionem & temeritatem extraxisset; tamen, ut ea pars defensionis relinquatur, quid impediet actionem ejus, qui probabilia sequitur,
 109 nulla re impediante? Hoc, inquit, ipsum impediet, quod statuet, ne id quidem, quod probet, posse percipi. Jam istuc te quoque impediet in navigando, & in confutando, in uxore ducenda, in liberis procreandis, plurimisque in rebus, in quibus nihil sequere, praeter probabile.

Et tamen illud usitatum, & saepe repudiatum refers, non ut Antipater, sed, ut ais, pressius. nam Antipatrum reprehensum, quod diceret, consentaneum esse ei, qui affirma-

ret, nihil posse comprehendi, id ipsum saltem dicere posse comprehendi; quod ipsi Antiocho pingue videbatur, & sibi ipsum contrarium. non enim potest convenienter dici, nihil comprehendi posse, si quidquam comprehendi posse dicatur. illo modo potius putat urgendum fuisse Carneadem: cum sapientis nullum decretum esse possit, nisi comprehensum, perceptum, cognitum; ut hoc ipsum decretum, quod sapientis esset, nihil posse percipi, fateretur esse perceptum: proinde quasi sapiens nullum aliud decretum habeat, & sine decretis vitam agere possit. Sed ut illa habet probabilia, non percepta, sic hoc ipsum, nihil posse percipi. nam si in hoc haberet cognitionis notam, eadem uteretur in ceteris. quam quoniam non habet, utitur probabilibus. Itaque non metuit, ne confundere omnia videatur, & incerta reddere. non enim, quemadmodum, si quæsitum ex eo sit, stellarum numerus par an impar sit; item, si de officio, multisque aliis de rebus, in quibus versatus, exercitatusque sit, nescire se dicat. in incertis enim nihil est probabile: in quibus autem est, in his non deerit sapienti, nec quid faciat, nec quid respondeat. 110

111 Ne illam quidem prætermisisti, Luculle, reprehensionem Antiochi (nec mirum: in primis enim est nobilis) qua solebat dicere Antiochus, Philonem maxime perturbatum. cum enim sumeretur unum, Esse quædam falsa visa: alterum, Nihil ea differre a veris; non attendere, superius illud ea re a se esse concessum, quod videretur esse quædam in visis differentia: eam tolli altero, quo neget visa a falsis vera differre: nihil tam repugnare. Id ita esset, si nos verum omnino tolleremus. non facimus. nam tam vera, quam falsa, cernimus. sed probandi species est: percipiendi signum nullum habemus.

35
112 Ac mihi videor nimis etiam nunc agere jejune. cum sit enim campus, in quo possit exultare oratio; cur eam in tantas angustias, & in Stoicorum dumeta compellimus? si enim mihi cum Peripatetico res esset, qui id percipi posse diceret, *quod impressum esset e vero*, neque adhiberet illam magnam accessionem, *quo modo imprimi non posset a falso*; cum simplici homine simpliciter agerem, nec magnopere contenderem; atque etiam, si, cum ego nihil dicerem posse comprehendi, diceret ille, sapientem interdum opinari, non repugnarem; præsertim
ne

ne Carneade quidem huic loco valde repug-
nante: nunc quid facere possum? Quæro ¹¹³
enim, quid sit, quod comprehendi possit. re-
spondet mihi non Aristoteles, aut Theophra-
stus, ne Xenocrates quidem, aut Polemo;
sed qui minor est, Tale verum, quale falsum
esse non possit. Nihil ejusmodi invenio. ita-
que incognito nimirum assentiar, id est, opi-
nabor. Hoc mihi & Peripatetici, & vetus
Academia concedit: vos negatis, Antiochus
in primis: qui me valde movet; vel quod
amavi hominem, sicut ille me; vel quod ita
judico, politissimum & acutissimum omnium
nostræ memoriæ philosophorum. a quo pri-
mum quæro, quo tandem modo sit ejus Aca-
demiæ, cujus esse se profiteatur? Ut omit-
tam alia: hæc duo, de quibus agitur, quis
unquam dixit aut veteris Academiæ, aut Pe-
ripateticorum? vel id solum percipi posse,
quod esset verum tale, quale falsum esse non
posset; vel sapientem nihil opinari? certe ne-
mo. Horum neutrum ante Zenonem magno-
pere defensum est. ego tamen utrumque ve-
rum puto: nec dico temporis causa; sed ita
plane probo. Illud ferre non possum. Tu, ³⁶
cum me incognito assentiri vetes, idque tur-¹¹⁴
pissimum esse dicas, & plenissimum temeri-

tatis; tantum tibi arroges, ut exponas disciplinam sapientiae, naturam rerum omnium evolvas, mores fingas, fines bonorum malorumque constituas, officia describas, quam vitam ingrediar, definias, atque etiam disputandi & intelligendi iudicium dicas te & artificium traditurum; perficies, ut ego ista innumerabilia complectens, nusquam labar? nihil opiner? Quæ tandem ea est disciplina, ad quam me deducas, si ab hac abstraxeris? Vereor, ne subarroganter facias, si dixeris tuam. atqui ita dicas necesse est. Neque vero tu solus, sed me ad suam quisque rapiet.

115 Age, restitero Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognationem esse, qui claros viros a se instructos dicant rempublicam sæpe rexisse: sustinero Epicureos, tot meos familiares, tam bonos, tam inter se amantes viros: Diodoto quid faciam Stoico, quem a puero audivi? qui mecum vivit tot annos? qui habitat apud me? quem & admiror, & diligo? qui ista Antiochea contemnit? Nostra, inquires, sola vera sunt. Certe sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt. Utrum igitur nos impudentes, qui labi nolumus; an illi arrogantes, qui sibi persuaserint, scire se solos omnia? Non me

quidem, inquit, sed sapientem dico scire. Optime: nempe ista scire, quæ sunt in tua disciplina. Hoc primum quale est, a non sapiente explicari sapientiam? sed discedamus a nobismetipsis: de sapiente loquamur, de quo (ut sæpe jam dixi) omnis hæc quæstio est.

In tres igitur partes & a plerisque, & a nobismetipsis distributa sapientia est. primum ergo, si placet, quæ de natura rerum sunt quæsitæ, videamus: velut illud ante. Estne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illa scire persuaserit? Non quæro rationes. eas, quæ ex conjectura pendent; quæ disputationibus huc & illuc trahuntur, nullam adhibent persuadendi necessitatem. Geometræ provideant, qui se profitentur non persuadere, sed cogere; & qui omnia vobis, quæ describunt, probant. Non quæro ex his illa mathematicorum; quibus non concessis, digitum progredi non possunt. *Punctum* esse, quod magnitudinem nullam habeat: *Extremitatem*, & quasi libramentum, in quo nulla omnino crassitudo sit: *Lineamentum* longitudinem sine latitudine. Hæc cum vera esse concessero; si adjiciam jusjurandum, sapientemne, postquam Archimedes eo inspectante rationes omnes descripserit eas, quibus effi-

citur, multis partibus solem majorem esse,
 quam terram, juraturum putas? si fecerit;
 solem ipsum, quem deum censet esse, con-
 117 temserit. Quod si geometricis rationibus non
 est crediturus; quæ vim afferunt in docen-
 do, vos ipsi ut dicitis; næ ille longe aberit,
 ut argumentis credat philosophorum; aut,
 si est crediturus, quorum potissimum? Omnia
 physicorum licet explicare; sed longum est.
 quæro tamen, quem sequatur. Finge ali-
 quem nunc fieri sapientem, nondum esse:
 quam potissimum sententiam eliget & disci-
 plinam? etsi quamcunque eliget, insipiens
 eliget. Sed sit ingenio divino, quem unum
 e physicis potissimum probabit? nec plus uno
 poterit. Non persequor quæstiones infinitas:
 tantum de principiis rerum, e quibus omnia
 constant, videamus quem probet. Est enim
 37 inter magnos homines summa dissensio. Prin-
 118 ceptus Thales, unus e septem, cui sex reliquos
 concessisse primas ferunt, ex aqua dixit con-
 stare omnia. At hoc Anaximandro, popu-
 lari & sodali suo, non persuasit. is enim in-
 finitatem naturæ dixit esse, e qua omnia
 gignerentur. Post ejus auditor Anaximenes,
 infinitum aera: sed ea, quæ ex eo orirentur,
 definita: gigni autem terram, aquam, ignem,

tum ex his omnia: Anaxagoras, materiam infinitam: sed ex ea particulas, similes inter se, minutas; eas primum confusas, postea in ordinem adductas a mente divina: Xenophanes paulo etiam antiquior, unum esse omnia; neque id esse mutabile, & id esse deum, neque natum unquam, & sempiternum, conglobata figura: Parmenides, ignem, qui moveat terram, quæ ab eo formetur: Leucippus, plenum & inane: Democritus huic in hoc similis, uberior in ceteris: Empedocles, hæc pervulgata & nota quatuor: Heraclitus, ignem: Melissus, hoc, quod esset infinitum & immutabile, & fuisse semper & fore. Plato ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum censet a deo sempiternum. Pythagorei, ex numeris & mathematicorum initiis proficisci volunt omnia. Ex his eliget vester sapiens unum aliquem, credo, quem sequatur: ceteri tot viri, & tanti, repudiati ab eo, condemnatique discedent. Quamcunque vero sententiam probaverit, eam sic animo comprehensam habebit, ut ea quæ sensibus; nec magis approbabit nunc lucere, quam, quoniam Stoicus est, hunc mundum esse sapientem, habere mentem, quæ & se & ipsum fabricata sit, &

omnia moderetur, moveat, regat. Erit ei persuasum etiam, solem, lunam, stellas omnes terram, mare, deos esse, quod quædam animalis intelligentia per omnia ea permeet & transeat: fore tamen aliquando, ut

38 hic mundus ardore deflagret. Sint ista vera; vides enim jam me fateri aliquid esse veri: comprehendi ea tamen & percipi nego. Cum enim tuus iste Stoicus sapiens syllabatim tibi ista dixerit; veniet flumen orationis aureum fundens Aristoteles, qui illum disipere dicat: neque enim ortum esse unquam mundum, quod nulla fuerit, novo consilio inito, tam præclari operis inceptio, & ita eum esse undique aptum, ut nulla vis tantos queat motus, mutationemque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere, ut hic ornatus unquam dilapsus occidat. Tibi hoc repudiare, illud autem superius, sicut caput & famam tuam, defendere necesse erit: mi-

120 hi, ne ut dubitem quidem, relinquatur? Ut omittam levitatem temere assentientium, quanti libertas ista æstimanda est, non mihi necesse esse, quod tibi est? Cur deus, omnia nostri causa cum faceret, (sic enim vultis,) tantam vim natricum viperarumque fecerit? cur mortifera tam multa perniciofa, terra

marique disperferit? Negatis hæc tam polite, tamque subtiliter effici potuisse sine divina aliqua solertia. cujus quidem vos majestatem deducitis usque ad apium formicarumque perfectionem: ut etiam inter deos Myrmecides aliquis, minorum opusculorum fabricator, fuisse videatur. Negas sine deo posse ¹²¹ quidquam. Ecce tibi e tranverso Lamface-nus Strato, qui det isti deo immunitatem magni quidem muneris: sed cum sacerdotes deorum vacationem habeant, quanto est æquius habere ipsos deos? negat opera deorum se uti ad fabricandum mundum. quæcunque sint, docet omnia esse effecta natura: nec, ut ille, qui asperis, & lævibus, & hamatis uncinatisque corporibus concreta hæc esse dicat, interjecto inani. somnia censet hæc esse Democriti, non docentis, sed optantis. ipse autem singulas mundi partes persequens, quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse docet ponderibus & motibus. Næ ille & deum opere magno liberat, & me timore. Quis enim potest (cum existimet a deo se curari) non & dies & noctes divinum numen horrere? &, si quid adversi acciderit, (quod cui non accidit?) extimescere, ne id jure evenerit? Nec Stratoni tamen as- ¹²²

sentior; nec vero tibi. modo hoc, modo il-
39 lud probabilius videtur. Latent ista omnia,
 • Luculle, crassis occultata & circumfusa te-
 nebris, ut nulla acies humani ingenii tanta
 fit, quæ penetrare in cœlum, terram intra-
 re possit. Corpora nostra non novimus: qui
 sint situs partium; quam vim quæque pars
 habeat, ignoramus. Itaque medici ipsi, quo-
 rum intererat ea nosse, aperuerunt, ut vide-
 rentur. nec eo tamen ajunt empirici notiora
 esse illa; quia possit fieri, ut patefacta & de-
 tecta mutantur. Sed ecquid nos eodem mo-
 do rerum naturas persecare, aperire, divi-
 dere possumus, ut videamus, terra penitus-
 ne defixa sit, & quasi radicibus suis hæreat,
123 an media pendeat? Habitari ait Xenophanes
 in luna, eamque esse terram multarum ur-
 bium & montium. Portenta videntur: sed ta-
 men neque ille, qui dixit, jurare posset ita se
 rem habere, neque ego non ita. Nonne etiam
 dicitis, esse e regione nobis, in contraria par-
 te terræ, qui adversis vestigiis stent contra
 nostra vestigia, quos Antipodas vocatis? Cur
 mihi magis succensetis, qui ista non aspernor,
 quam eis, qui, cum audiunt, desipere vos
 arbitrantur? Nicetas Syracusius, aut ait
 Theophrastus, cœlum, solem, lunam, stel-

las, supera denique omnia, stare censet; neque præter terram, rem ullam in mundo moveri: quæ cum circum axem se summa celeritate convertat & torqueat, eadem effici omnia, quasi stante terra cælum moveretur. atque hoc etiam Platonem in Timæo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius. Quid ne, Epicure? loquere. putas solem esse tantulum? Ego ne vobis quidem tantum. sed & vos ab illo irridemini; & ipsi illum vicissim eluditis. Liber igitur a tali irrisione Socrates, liber Aristo Chius, qui nihil istorum sciri putat posse. Sed redeo ad animum & corpus. Satisne tandem ea nota sunt nobis, quæ nervorum natura sit, quæ venarum? tenemusne quid animus sit? ubi sit? denique, sitne, aut, ut Dicæarcho visum est, ne sit quidam ullus? si est: tresne partes habeat, ut Platoni placuit, rationis, iræ, cupiditatis; an simplex unusque sit? si unus & simplex, utrum sit ignis, an anima, an sanguis? an, ut Xenocrates, mens nullo corpore? quod intelligi, quale sit, vix potest. &, quidquid est, mortale sit, an æternum? Nam utramque in partem multa dicuntur. Horum aliquid vestro sapienti certum videtur: nostro, ne quid maxime quidem proba-

bile fit, occurrit. Ita sunt in plerisque con-
 125 trariarum rationum paria momenta. Sin agis
 verecundius, & me accusas, non quod tuis
 tationibus non assentiar, sed quod nullis:
 vincam animum; cuique assentiar, deligam.
 quem potissimum? quem? Democritum?
 semper enim (ut scitis) studiosus nobilitatis
 fui. Urgebatur jam omnium vestrum convicio.
 Tunc aut inane quidquam putes esse, cum
 ita completa & conferta sint omnia, ut & quod
 movebitur corporum cedat, & qua quodque
 cesserit, aliud illico subsequatur? aut atomos
 ullas, e quibus quidquid efficiatur, illarum
 sit dissimillimum? aut sine aliqua mente rem
 ullam effici posse præclaram? &, cum in
 uno mundo ornatus hic tam fit mirabilis,
 innumerabiles, supra, infra, dextra, fini-
 stra, ante, post, alios dissimiles, alios ejus-
 demmodi mundos esse? &, ut nos nunc su-
 mus ad Baulos, Puteolosque videmus; sic
 innumerabiles paribus in locis esse, eisdem
 nominibus, honoribus, rebus gestis, inge-
 niis, formis, ætatibus, eisdem de rebus dis-
 putantes? &, si nunc, aut si etiam dormi-
 entes aliquid animo videre videamur, ima-
 gines extrinsecus in animos nostros per cor-
 126 pus irrumpere? Tu vero ista ne asciveris,

neve fueris commentitiis rebus assensus. nihil sentire est melius, quam tam parva sentire. Non ergo id agitur, ut aliquid assensu meo comprobem. quod tu vide, ne impudenter etiam postules, non solum arroganter; præsertim cum ista tua mihi ne probabilia quidem videantur. Nec enim divinationem, quam probatis, ullam esse arbitror; fatumque illud etiam, quo omnia contineri dicitis, contemno. Ne exædificatum quidem hunc mundum divino consilio existimo; atque haud scio, an ita sit. Sed cur rapior in invidiam? **41** licetne per vos nescire, quod nescio? an Stoicis ipsis inter se disceptare, mihi cum iis non licebit? Zenoni & reliquis fere Stoicis æther videtur summus deus, mente præditus, qua omnia regantur. Cleanthes, qui quasi majorum est gentium Stoicus, Zenonis auditor, Solem dominari, & rerum potiri putat. Ita cogimur dissensione sapientum, dominum nostrum ignorare; quippe qui nesciamus, Soli, an Aetheri serviamus. Solis autem magnitudo (ipse enim hic radiatus me intueri videtur) admonet, ut crebro faciam mentionem sui. Vos ergo hujus magnitudinem quasi decempeda [hinc enim me quasi malis architectis mensuræ vestræ nego

hoc] permenſi refertis. ergo credere dubium
 eſt, uter noſtrum ſit, leniter ut dicam, ve-
 127 recundior? Neque tamen iſtas quæſtiones
 phyſicorum exterminandas puto. Eſt enim
 animorum ingeniorumque naturale quoddam
 quaſi pabulum, conſideratio contemplatioque
 naturæ. Erigimur; elatiores fieri videmur;
 humana deſpicimus; cogitantesque ſupera
 atque cœleſtia, hæc noſtra, ut exigua &
 minima, contemnimus. Indagatio ipſa rerum
 tum maximarum, tum etiam occultiffima-
 rum, habet oblectationem. ſi vero aliquid
 128 occurret, quod veriſimile videatur; huma-
 niſſima completur animus voluntate. Quæ-
 ret igitur hæc & veſter ſapiens & hic noſter:
 ſed veſter, ut aſſentiatur, credat, aſſirmet;
 noſter, ut vereatur temere opinari, præcla-
 reque agi ſecum putet, ſi in ejuſmodi re-
 bus, veriſimiie quod ſit, invenerit. Venia-
 mus nunc ad honorum, malorumque notio-
 nem. ſed paululum ante dicendum eſt. Non
 mihi videntur conſiderare, cum phyſica iſta
 valde aſſirmant, earum etiam rerum aucto-
 ritatem, ſi quæ illuſtriores videantur, amit-
 tere. non enim magis aſſentiuntur, neque
 approbant lucere nunc, quam, cum cornix
 cecinerit, tum aliquid eam aut jubere, aut

vetare: nec magis affirmabunt, signum illud, si erunt mensi, sex pedum esse, quam solem, quem metiri non possunt, plus quam duodeviginti partibus majorem esse quam terram. Ex quo illa conclusio nascitur: Si, sol quantus sit, percipi non potest, qui ceteras res eodem modo, quo magnitudinem solis, approbat, is eas res non percipit. magnitudo autem solis percipi non potest. qui igitur approbat, quasi percipiat, nullam rem percipit. Responderint, posse percipi, quantus sol sit. Non repugnabo, dummodo eodem pacto cetera percipi comprehendique dicant. nec etiam possunt dicere, aliud alio magis minusve comprehendi; quoniam omnium rerum una est definitio comprehendendi.

Sed, quod coeperam: Quid habemus in ⁴² rebus bonis & malis explorati? nempe fines ¹²⁹ constituendi sunt, ad quos & bonorum & malorum summa referatur. Qua de re est igitur inter summos viros major dissensio? & omitto illa, quæ relicta jam videntur, & Herillum, qui in cognitione & scientia summum bonum ponit: qui cum Zenonis auditor esset, vides quantum ab eo dissenserit, & quam non multum a Piatone. Megaricorum fuit nobilis disciplina; cujus, ut scri-

ptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominavi; deinde eum secuti, Parmenides & Zeno: itaque ab his Eleatici philosophi nominabantur. post Euclides, Socratis discipulus, Megareus; a quo iidem illi Megarici dicti, qui id bonum solum esse dicebant, quod esset unum, & simile, & idem semper. hi quoque multa a Platone. A Menedemo autem, quod is Eretria fuit, Eretriaci appellati; quorum omne bonum in mente positum & mentis acie, qua verum cerneretur. Illi similia, sed, opinor, explicata uberius & ornatus. Hos si contemnimus, & jam abjectos putamus; illos certe minus despiciere debemus, Aristonem, qui, cum Zenonis fuisset auditor, re probavit ea, quæ ille verbis, nihil esse bonum, nisi virtutem; neque malum, nisi quod virtuti esset contrarium: in mediis ea momenta, quæ Zeno voluit, nulla esse censuit. Huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moveri; quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur. Pyrrho autem, ea ne sentire quidem sapientem, quæ ἀπαθεία nominatur. Has igitur tot sententias ut omittamus, hæc nunc videamus, quæ diu multumque defensa sunt.

131 Alii voluptatem, finem esse voluerunt: quo-

rum princeps Aristippus, qui Socratem audierat; unde Cyrenaici. post Epicurus; cujus est disciplina nunc notior; neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens. voluptatem autem, & honestatem finem esse Calpurnio censuit: vacare omni molestia, Hieronymus: hoc idem cum honestate, Diodorus. ambo hi Peripatetici. Honestè autem vivere, fruentem rebus iis, quas primas homini natura conciliet, & vetus Academia censuit, (ut indicant scripta Polemonis, quem Antiochus probat maxime,) & Aristoteles: ejusque amici nunc proxime videntur accedere. Introducebat etiam Carneades, non quo probaret, sed ut opponeret Stoicis, summum bonum esse, frui iis rebus, quas primas natura conciliavisset. Honestè autem vivere, quod ducatur a conciliatione naturæ, Zeno statuit finem esse bonorum; qui inventor & princeps Stoicorum fuit. Jam ⁴³ illud perspicuum est, omnibus iis finibus bonorum, quos exposui, malorum fines esse contrarios. Ad vos nunc refero, quem sequar? modo ne quis illud tam ineruditum absurdumque respondeat: Quemlibet, modo aliquem. Nihil potest dici inconsideratius. Cupio sequi Stoicos. licetne? omitto, per

ipsum Aristotelem, meo iudicio in philosophia prope singularem: per ipsum Antiochum, qui appellabatur Academicus: erat quidem, si perpauca mutavisset, germanissimus Stoicus. erit igitur res jam in discrimine. Nam aut Stoicus constituatur sapiens, aut veteris Academiae. utrumque non potest. est enim inter eos non de terminis, sed de tota possessione contentio. nam omnis ratio vitae definitione summi boni continetur; de qua qui dissident, de omni ratione vitae dissident. non potest igitur uterque esse sapiens, quoniam tantopere dissentiunt, sed alter. si Polemoneus; peccat Stoicus, rei falsae assentiens: vos quidem nihil dicitis a sapiente tam alienum esse: si vera sunt Zenonis, eadem in veteres Academicos Peripateticosque dicenda. Hic igitur neutri assentiens, si * nun-

133 quam uter est prudentior? Quid? cum ipse Antiochus dissentit quibusdam in rebus ab iis, quos amat, Stoicis? nonne indicat, non esse illa probanda sapienti? Placet Stoicis, omnia peccata esse paria. at hoc Antiocho vehementissime displicet. Liceat tandem mihi considerare, utram sententiam sequar. Praecide, inquit: statue aliquando quidlibet. Quid? quae dicuntur quidem, & acuta mihi

videntur in utramque partem, & paria; nonne caveam, ne scelus faciam? scelus enim dicebas esse, Luculle, dogma prodere. contineo igitur me, ne incognito assentiar: quod mihi tecum est dogma commune. Ecce ¹³⁴ multo maior etiam dissensio. Zeno in una virtute positam beatam vitam putat. Quid Antiochus? Etiam, inquit, beatam, sed non beatissimam. Deus ille, qui nihil censuit deesse virtuti; homuncio hic, qui multa putat præter virtutem homini partim cara esse, partim etiam necessaria. Sed ille, vereor, ne virtuti plus tribuat, quam natura patiatur, præsertim Theophrasto multa diserte copioseque dicente. & hic metuo, ne vix sibi constet; qui cum dicat esse quædam & corporis & fortunæ mala, tamen eum, qui in his omnibus fit, beatum fore censet, si sapiens fit. Distrahor: cum hoc mihi probabilius, tum illud videtur: & tamen, nisi alterutrum sit, virtutem jacere plane puto. Verum in his discrepant. Quid? ¹³⁵ illa, in quibus consentiunt, num pro veris probare possumus? sapientis animum nunquam nec cupiditate moveri, nec lætitia efferri. Age, hæc probabilia sane sint: num ⁴⁴ etiam illa? nunquam timere, nunquam do-

lere. sapiensne non timeat? nec, si patria
 deleatur, non doleat? durum; sed Zenoni
 necessarium, cui, præter honestum, nihil
 est in bonis; tibi vero, Antioche, minime,
 cui, præter honestatem, multa bona; præter
 turpitudinem, multa mala videntur, quæ &
 venientia metuat sapiens necesse est, & ve-
 nisse doleat. Sed quæro, quando ista fuerint
 ab Academia vetere decreta, ut animum
 sapientis commoveri & conturbari negarent?
 mediocritates illi probabant, & in omni
 permotione naturalem volebant esse quendam
 modum. Legimus omnes Crantoris, veteris
 Academici, de luctu. est enim non magnus,
 verum aureolus, &, ut Tuberoni Panætius
 præcipit, ad verbum ediscendus libellus.
 Atque illi quidem etiam utiliter a natura
 dicebant permotiones istas animis nostris
 datas: metum, cavendi causa: misericor-
 diam ægritudinemque, clementiæ: ipsam
 iracundiam, fortitudinis quasi cotem esse
 dicebant: recte, secusne, alias viderimus.
 Atrocitas quidem ista tua quo modo in ve-
 136 terem Academiam irruerit, nescio. Illa
 vero ferre non possum, non qui mihi displi-
 ceant: sunt enim Socratica pleraque mira-
 billa Stoicorum, quæ παράδοξα nominantur:

sed ubi Xenocrates, ubi Aristoteles ista tetigit? hos enim quasi eosdem esse vultis. Illi unquam dicerent, sapientes solos reges? solos divites? solos formosos? omnia, quæ ubique essent, sapientis esse? neminem consulem, prætorem, imperatorem, nescio an ne quinquevirum quidem quemquam, nisi sapientem? postremo, solum civem, solum liberum? insipientes omnes, peregrinos, exsules, servos, furiosos? denique scripta Lycurgi, Solonis, duodecim tabulas nostras, non esse leges? ne urbes denique aut civitates, nisi quæ essent sapientium? Hæc tibi, 137
Luculle, si es assensus Antiocho, familiari tuo, tam sunt defendenda, quam moenia: mihi autem, bono modo: tantum, quantum videbitur. Legi apud Clitomachum, cum 45
Carneades & Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum, P. Scipione, & M. Marcello coss. prætor esset, eum, qui cum avo tuo, Luculle, consul fuit, doctum sane hominem, ut indicat ipsius historia, scripta Græce, jocantem dixisse Carneadi: *Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum: nec hæc urbs, nec in ea civitas.* Tum ille, *Huic Stoico non videris, Aristoteles, aut*

Xenocrates, quos Antiochus sequi volebat, non dubitasset, quin & prætor ille esset, & Roma urbs, & eam civitas incoletet. sed ille noster est plane, ut supra dixi, Stoicus, 138 perpauca balbutiens. Vos autem mihi veremini, ne labar ad opinionem, & aliquid adsciscam & comprobem incognitum: quod minime vultis. Quid consilii datis? testatur sæpe Chrysippus, tres solas esse sententias, quæ defendi possint, de finibus bonorum: circumcidit & amputat multitudinem. aut enim honestatem esse finem, aut voluptatem, aut utrumque. Nam qui summum bonum dicant id esse, si vacemus omni molestia, eos invidiosum nomen voluptatis fugere; sed in vicinitate versari. quod facere eos etiam, qui illud idem cum honestate conjungerent: nec multo secus eos, qui ad honestatem prima naturæ commoda adjungerent. ita tres relinquit sententias, quas putet probabiliter posse 139 defendi. Sit sane ita. quamquam a Polemonis, & Peripateticorum, & Antiochi finibus non facile divellor; neque quidquam habeo adhuc probabilius. verumtamen video, quam suaviter voluptas sensibus nostris blandiatur. labor eo, ut assentiar Epicuro, aut Aristippo. revocat virtus, vel potius reprehendit manu: pecudum illos motus esse dicit: hominem

jungit deo. possum esse medius: ut, quoniam Aristippus, quasi animum nullum habeamus, corpus solum tuetur; Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum complectitur; ut Calliphontem sequar, cujus quidem sententiam Carneades ita studiose defendebat, ut eam probare etiam videretur. quamquam Clitomachus affirmabat, nunquam se intelligere potuisse, quid Carneadi probaretur. Sed, si ipsum finem velim sequi; nonne ipsa veritas, & gravis & recta ratio mihi obversetur? Tu, cum honestas in voluptate con-¹⁴⁰temnenda consistat, honestatem cum voluptate, tanquam hominem cum belua, copulabis? Unum igitur par, quod depugnet,⁴⁶ reliquum est, voluptas cum honestate. de quo Chrysippo fuit, quantum ego sentio, non magna contentio. Alterum si sequare, multa ruunt, & maxime communitas cum hominum genere, caritas, amicitia, justitia, reliquæ virtutes; quarum esse nulla potest, nisi erit gratuita. Nam quæ voluptate, quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatioque virtutis. Audi contra illos, qui nomen honestatis a se ne intelligi quidem dicant, nisi forte quod gloriosum sit in vulgus, id hone-

*
 stum velimus dicere: fontem omnium bono-
 rum in corpore esse: hanc normam, hanc
 regulam, hanc præscriptionem esse naturæ;
 a qua qui aberravisset, eum nunquam, quid
 141 in vita sequeretur, habiturum. Nihil igitur
 me putatis, hæc & alia innumeralia cum
 audiam, moveri? tam moveor, quam tu,
 Luculle; neque me minus hominem, quam
 te, putaveris. Tantum interest, quod tu,
 cum es commotus, acquiescis, assentiris,
 approbas; verum illud, certum, comprehen-
 sum, perceptum, ratum, firmum, fixum
 vis; deque eo nulla ratione neque pelli,
 neque moveri potes. Ego nihil ejusmodi esse
 arbitror, cui si assensus sim, non assentiar
 sæpe falso, quoniam vera a falsis nullo dis-
 crimine separantur, præsertim cum judicia
 ista dialecticæ nulla sint.

142 Venio enim jam ad tertiam partem phi-
 losophiæ. aliud judicium Protagoræ est, qui
 putet id cuique verum esse, quod cuique vi-
 deatur: aliud Cyrenaicorum, qui præter per-
 motiones intimas, nihil putant esse judicii:
 aliud Epicuri, qui omne judicium in sensi-
 bus, & in rerum notitiis, & in voluptate
 constituit. Plato autem omne judicium ve-
 ritatis, veritatemque ipsam, abductam ab
 opinionibus & a sensibus, cogitationis ipsius

& mentis esse voluit. Numquid horum pro- 143
 bat noster Antiochus? ille vero ne majorum
 quidem suorum. Ubi enim aut Xenocratem
 sequitur, cujus libri sunt de ratione loquendi
 multi, & multum probati? aut ipsum Ari-
 stotelem, quo profecto nihil est acutius, ni-
 hil politius? a Chrysippo pedem nusquam.
 Qui ergo Academici appellamur? an abuti- 47
 mur gloria nominis? aut cur cogimur eos
 sequi, qui inter se dissident? In hoc ipso,
 quod in elementis dialectici docent, quo modo
 judicare oporteat, verum, falsumne sit, si
 quid ita connexum est, ut hoc: *Si dies est,*
lucet; quanta contentio est? aliter Diodoto,
 aliter Philoni, Chrysippo aliter placet. Quid?
 cum Cleanthe, doctore suo, quam multis
 rebus Chrysippus dissidet? Quid? duo vel
 principes dialecticorum, Antipater & Ar-
 chidemus, opiniosissimi homines, nonne mul-
 tis in rebus dissentiunt? Quid me igitur, Lu- 144
 culle, in invidiam, & tanquam in concionem
 vocas? & quidem, ut seditiosi tribuni solent,
 occludi tabernas jubes? Quo enim spectat il-
 lud, cum artificia tolli quereris a nobis, nisi
 ut opifices concitentur? qui si undique om-
 nes convenerint, facile contra vos incita-
 buntur. Expromam primum illa invidiosa,

quod eos omnes, qui in concione stabunt, exsules, servos, insanos esse dicatis: deinde ad illa veniam, quæ jam non ad multitudinem, sed ad vosmetipsos, qui adestis, pertinent. negat enim vos Zeno, negat Antiochus scire quidquam. Quo modo? inquires. nos enim defendimus, etiam insipientem multa
 145 ta comprehendere. At scire negatis quemquam rem ullam, nisi sapientem. & hoc quidem Zeno gestu conficiebat. Nam, cum extensis digitis adversam manum ostenderat, *Visum*, inquebat, huiusmodi est. deinde, cum paulum digitos contrinxerat, *assensus* huiusmodi. tum cum plane compresserat, pugnumque fecerat, *comprehensionem* illam esse dicebat. qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod ante non fuerat, κατέληψιν imposuit. cum autem lævam manum admo-
 146 verat, & illum pugnum arcte vehementerque compresserat, *scientiam* talem esse dicebat; cuius compotem, nisi sapientem, esse neminem. Sed, qui sapientes aut sint, aut fuerint, ne ipsi quidem solent dicere. Ita tu nunc, Catule, lucere nescis; nec tu, Hortensi, in tua villa nos esse. Num minus hæc invidiose dicuntur? nec tamen nimis eleganter: illa subtilius. Sed, quo modo tu, si nihil comprehendi posset, artificia concidere

dicebas, neque mihi dabas, id quod probabile esset, fatis magnam vim habere ad artes; sic ego nunc tibi refero, artem sine scientia esse non posse. An pateretur hoc Zeuxis, aut Phidias, aut Polycletus, nihil se scire, cum in his esset tanta solertia? quod si eos docuisset aliquis, quam vim habere diceretur scientia, desinerent irasci: ne nobis quidem succenserent, cum didicissent id tollere nos, quod nusquam esset; quod autem fatis esset ipsis, relinquere. Quam rationem, majorum etiam comprobat diligentia: qui primum jurare *ex sui animi sententia* quemque voluerunt; deinde ita teneri, *si sciens falleret*, quod inscientia multa versaretur in vitam, qui testimonium diceret, ut *arbitrari* se diceret, etiam quod ipse vidisset: quæque jurati iudices cognovissent, ut ea non esse facta, sed ut *videri* pronuntiarent.

Verum, quoniam non solum nauta significat, sed etiam Favonius ipse insuffurat, 48
navigandi nobis, Luculle, tempus esse, & 147
quoniam fatis multa dixi, est mihi perorandum. Posthac tamen, cum hæc quæremus, potius de dissensionibus tantis summorum virorum differamus. de obscuritate naturæ, deque errore tot philosophorum, qui de bonis

contrariisque rebus tantopere discrepant, ut, cum plus uno verum esse non possit, jacere necesse sit tot tam nobiles disciplinas; quam de oculorum sensuumque reliquorum mendaciis, & de sorte, aut pseudomeno; quas plagas ipsi contra se Stoici texuerunt.

148 Tum Lucullus, Non moleste, inquit, fero, nos hæc contulisse. sæpius enim congregantes nos, & maxime in Tusculanis nostris, si qua videbuntur, requiremus. Optime, inquam. sed quid Catulus sentit? quid Hortensius? Tum Catulus, Egone? inquit. ad patris revolvor sententiam, quam quidem ille Carneadeam esse dicebat, ut percipi nihil putem posse; assensurum autem non percepto, id est, opinaturum sapientem existimem; sed ita, ut intelligat se opinari, sciatque nihil esse, quod comprehendi & percipi possit: nec ἐποχὴν illam omnium rerum comprobans, illi alteri sententiæ, nihil esse, quod percipi possit, vehementer assentior. Habeo, inquam, sententiam tuam, nec eam admodum aspurnor. Sed tibi quid tandem videtur, Hortensi? Tum ille ridens, Tollendum. Teneo te, inquam. nam ista Academix est propria sententia. Ita sermone confecto, Catulus remansit: nos ad naviculas nostras descendimus.